

Přítomnost

ROČNÍK XIII

V PRAZE 13. KVĚTNA 1936

ZA KČ 2.—

Co je to novoaktivismus?

ZDENĚK SMETÁČEK

Co je možno očekávat od francouzských socialistů? G. WINTER

Nynější role Göringova

OCCIDENTALIS

Freud, jeho škola a jeho kritikové

J. LÖWENFELD

Jak se vyučuje v SSSR dějepisu

STULTUS

Noví spasitelé Slovanstva

IVAN HERBEN

Má se křísit mrtvý? — Jiní v Praze - jiní doma — Kouzelná moc partajní legitimace

Strany jako zprostředkovatelny — Živnostenská poesie — Praha a venkov

Česká jablíčka a cizí pomeranč

Vaše mrdy

vyplatíte přesně,
bez chyb a
rychle!

ADREMA

GIBIAN A SPOL., PRAHA II., Štěpánská 32

Vyžádejte si bezplatný prospekt o moderní mezdni účtárně

Jméno:

Místo:

Ulice:

Velkonákupní společnost družstev v Praze II, Těšnov č. 3

vyrábí a dodává veškeré životní potřeby se značkou: **V. D. P.**
ve svých továrnách a mlýnech. — Staňte se členy konsumních
družstev a žádejte výhradně družstevní výrobky se zn. V. D. P.!

Telefon: 647-51 až 57. Telegramy: Velkonákup Praha

Odborný lékař pro porod- **MUDr. K. STEINBACH**
nictví a pro nemoci žen
PRAHA II, Havlíčkovo náměstí 22. — Ord. 9—11, 2—4. — Telefon 270-13

KLUB PŘÍTOMNOST

sekretariát a klubovní místnost v Praze XI., budova
Všeobecného penzijního ústavu (vých. vchod), tel. 355-33

Pravidelné debatní večery ve středu v 19.30 hod.

Příští večery konají se na Barrandově.

Referují 20. V. dr. Jaromír Kopecký, vrchní komisař mini-
sterstva zahraničních věcí:

O Malé dohodě a střední Evropě po bě-
lehradské konferenci.

27. V. ing. Jan Janáček:

Stará a nová finanční politika.

3. VI. poslanec Josef Stivín:

Mezinár. politická situace a socialisté.

OBSAH 18. ČÍSLA PŘÍTOMNOSTI: F. PEROUTKA: Konec v Africe — co v Evropě? — GUSTAV WINTER: Proč tak často padají vlády ve Francii. — JOHN GUNTHER: Bašta zlaté měny a deflace. — Má šofér umět číst? — Maršál PETAIN: Auta poháněná dřevem. — K. KUBATA: Portrét presidenta Edvarda Beneše. — Májové poznámky. — Případ jednoho mandátu. — Mladí v české a německé politice. — Německý mladoaktivismus. — Veřejné a soukromé úřadování. — Ví, co nechce, neví však, co chce. — Družstevnictví u jedněch a u druhých. — Nebezpečný protivník Pudové strany. — Jazykový zákon a křestní jména. — Ještě o rozumu a politice. — Jak vzniká spis.

Přítomnost

za redakci
odpovídá **Ferd. Peroutka**

Na mnoho práce třeba mnoho síly!

Nic tedy není tak dů-
ležitě jako posilující
strava — výživná
Ceresem. Ceres je
100% čistý rostlinný
tuk a proto tak lehce
stravitelný a chutný.

Ceres

SÍLIVÝ ROSTLINNÝ TUK

Poměr průmyslu a ze-
mědělství byl předmětem dis-
kusního večera klubu „Přítom-
nost“ ve středu 6. t. m. Stanovisko
průmyslu vyložil továrník Otto
Weissberger. Ukázal na vý-
znam vývozu pro blahobyt obyva-
telstva československého státu a na
důležitost rozvoje průmyslové vý-
roby pro obecný vzestup životní ú-
rovně nejširších vrstev. Projevuje-li
se místy tendence k soběstačnosti
(autarkii), je to pak přirozené
v rozporu se základní tendencí, usi-
lující o rozvoj vývozu, poněvadž bez
dovozu z ciziny není vývozu. Prů-
mysl ovšem je dalek toho, aby snad
žádal od zemědělství oběti zcela ne-
přiměřené a naopak má zájem na
tom, aby zemědělství se dařilo do-
brě. Politika zemědělství však by při-
tom měla mít náležitý ohled na po-
třeby průmyslu a celková politika
státní by měla hledat harmonické
vyrovnaní. Rečník soudí, že v po-
sledních letech tohoto harmonické-
ho vývoje nebylo, zájmy průmyslu
a vývozu byly poněkud odstrčeny.
Neméně průmysl souhlasí se vším,
co se stalo na podporu zemědělství,
jen žádá, aby úměrný zřetel se vě-
noval také jeho potřebám. V závěru

svého projevu tlumočil továrník
Weissberger řadu konkrétních stíž-
ností a požadavků průmyslu. O sta-
novisku zemědělství promluvil vice-
prezident dr. J. Brzord, jenž
ukázal na docela jiný ráz práce ze-
mědělské a práce průmyslové; pro
průmysl je základní otázkou odbyt,
zemědělství vedle toho se musí ohlí-
žet i na četné vlivy jiné, zejména na
nevypočítatelné riziko povětrnosti.
V zemědělství nelze stupňovat vý-
nos vzrůstem výroby tuk, jako je
tomu v průmyslu, jak je ostatně do-
statečně známo. Zemědělství ovšem
nemůže přezírat význam průmyslu
a řečník je přesvědčen, stejně jako
zástupce průmyslu, že harmonické
vyrovnaní zájmů možné je a že je
třeba především hledat, co průmysl
a zemědělství spojuje a ne to, co je
snad okamžitě dělí. Z obou projevů
bylo jasné, že dohoda mezi prů-
myslem a zemědělstvím, posuzují-li
se její podmínky s hlediska hospo-
dářského, je zásadně daleko snazší,
než se obecně soudí. Vývozy obou
řečníků byly komentovány živou
rozpravou, již se zúčastnili zejména
ředitel Karásek, inž. Dušek, továr-
ník Tanzer, inž. Marušák, dr. Trčka
a dr. Munk.

nezávislý týdeník

vychází ve středu v nakladatelství

FR. BOROVÝ V PRAZE II, NÁRODNÍ TŘÍDA 18

Telefon číslo 390-51 až 54 • Účet poštovní spořitelny číslo 35.622. • Nevyžádané
rukopisy se nevracejí • Předplatné na rok Kč 100.—, na půl roku Kč 50.—, na čtvrt
roku Kč 25.—, jednotlivá čísla Kč 2.— • Užívání nov. známek povoleno řed. pošt
a tel. v Praze č. 13301-24-VI z 10. I. 1924 • Podací úřad Praha 25

TISKEM KNIHTISKÁRNÝ O R B I S, PRAHA XII., FOCHOVA TŘÍDA Č. 62

Co je to novoaktivismus?

Poslední neděli v dubnu učinili tři mladší aktivističtí politikové — předseda svazu německých zemědělců Hacker, sociálně demokratický poslanec Jaksch a poslanec strany křesťansko-sociální Schütz — na schůzích tři paralelní projevy, které se svým tónem poněkud lišily od dřívějších projevů německých aktivistů. Požádali jsme proto jednoho z mladších německých politiků, aby nám pověděl, v čem tento novoaktivismus záleží.

Co vás vedlo k souhlasnému vystoupení na oněch schůzích a k pokusu o novou formulaci aktivistických zásad?

Přímým podnětem k našemu společnému vystoupení byly okolnosti, které provázely odhlasování zákona o obraně státu. Je vám dobře známo, že naše strany hlasovaly ve sněmovně pro zákon. Zákon sám nám tedy po stránce obsahové není problémem. Je nám jasné, že se stát musí pro všechny případy zajistit, a proto jsme zákon schválili. Jiná otázka však je, jak se projeví jeho bezprostřední politické účinky v německých krajích státu. Obáváme se, aby ho nevyužily české nacionalistické živly a aby se nedomnívaly, že jím mohou pohodlně krýt své nepřátelství k Němcům, mezi nimiž, jak vám známo, nečiní rozdílu; považují nás všechny za skutečné nebo možné irredentisty.

Čím více se totiž mluví o možnosti války a čím pilněji se činí obranná opatření pro všechny případy, tím více vzniká mezi obyvatelstvem dojem a někdy i psychosa, že válka skutečně přijde. Tato nálada má zhoubné následky pro obyvatele pohraničních krajů, jimiž jsou na neštěstí většinou právě Němci. Vy uvnitř země se příliš snadno vžíváte do domnění, že nestojí za to, anebo že by bylo nebezpečné v pohraničí vůbec něco podnikat a hospodářsky tam pomáhat, protože by tam válka všecko zase zničila. Mám některé doklady o tom, že se takovéto smýšlení tu a tam projevuje i na úředních místech. Představte si, jak to pak působí, vrátí-li se třeba německá deputace z Prahy s dojmem, že se ani v ústředí státu dost pevně nevěří v bezpečnost v pohraničí. Prostí lidé, kteří se v Praze neshledají s dostatečným pocitem jistoty, snadno pak uvěří, že už je všechno marné a že nezbyvá, než se připravovat na příchod nového pána.

Vystoupili jsme především proto, abychom upozornili odpovědná místa na toto nebezpečí. Branné přípravy se nesmí stát pohodlnou záminkou pro to, aby se v pohraničních krajích nic nedělalo, aby se odtamtud pomalu stěhoval prosperující průmysl, který tam ještě zůstal, a aby se za plné volnosti a s vydatnou podporou nacionalistických spolků dělala personální politika, docela nepříznivá německému obyvatelstvu. Uznáváme všechny příkazy branné obezřelosti, ale žádáme, aby se dělalo jen to, co je skutečně nutné a účelné. Provozovat zostřenou nacionalistickou politiku pod záminkou brannosti znamená jen zhoršovat situaci v pohraničí, zvyšovat tam uměle pocit nejistoty a podkopávat demokratickým a státu věrným Němcům poslední politickou půdu pod nohama. Má-li německý aktivismus

žít a postupně zase znovu sílit, musí tu být jistota, že stát stojí po všech stránkách bezpečně. Nechceme, aby tato jistota byla podrývána nerozumnou politikou. Vystoupili jsme proto, abychom jí čelili a abychom varovali před ní československou veřejnost. Zatím jsme spokojeni s ohlasem, jehož jsme se dočkali jak mezi Němci, tak v části vašeho tisku.

Jaká je základní myšlenka vašeho novoaktivismu?

Naším prvním cílem je dosáhnout konsolidace v aktivistickém táboře. Jde nám o to, abychom vytvořili novou společnou vůli ve svých stranách. Už to, že se všem těmto stranám říká „aktivistické“, ukazuje, že tu je opravdu něco společného. Jde o to, aby toto společné bylo jasně vysloveno. Nesmí být ani stín oprávněnosti na tom, že nám henleinovci říkají „Splitterparteien“. Nejsme pouhé zlomky jakési domnělé jednotné vůle sudetského Německa; jsme mluvčí oné části německého obyvatelstva, která zůstává bezpodmínečně věrna demokracii a která má proto jiný poměr ke státu než strana sudetoněmecká. To nás především spojuje a přikazuje, abychom postupovali společně. Máte vidět, jak živě a nervosně reagují henleinovští agitátoři na naše projevy ve svých schůzích. O jejich nervositě svědčí už to, že se pokoušejí nás očerňovat: tvrdí, že jsme dorozumění s úřady a že je to vůbec politická akce na oko, s policejním dovolením, že nám naše projevy píše policejní úředníci atd. Tali jsme do živého, jak vidíte.

Ale nejde jen o tento souhlas zásadní. Jde také o společný postup v docela konkrétních politických otázkách. Zatím o tom neřeknu více, abych nepředbíhal tomu, co se tvoří, připravuje a co se musí osvědčit v praktické zkoušce.

Čím se váš nový aktivismus liší od staršího?

Především bych zdůraznil, že se nesmí ve slově novoaktivismus zdůrazňovat jen složka „novo“, nýbrž také složka „aktivismus“. Tím chci říci, což se snad rozumí samo sebou, že pokračujeme na základech, které položili starší aktivističtí politikové.

V čem se od nich lišíme? Zejména v tom, že chceme klásti větší důraz na věci zásadní. Plně jsme si vědomi, že aktivismus nesmí být jen obrannou politikou, nýbrž že musí mít pozitivně formulovaný státně politický cíl a program. Naše politická praxe musí vyplývat z tohoto programu a nesmí být jen náhodná. Počáteční německý aktivismus byl poněkud zatížen tím, že my, Němci, jsme se dostali do československého státu bez vlastního přičinění. To není výtka průkopníkům aktivismu, nýbrž prostě zjištění historické okolnosti. Byli jsme s počátku pouhým objektem československé politiky, a něco z toho zůstalo i na německém aktivismu v jeho prvním údobí. Byla to přece jen trochu politika pod vlivem okolností, byl v ní jakýsi moment bezděčnosti.

Naše přání jest, abychom se stali subjektem státní politiky. Hlásíme se vědomě k československému stá-

tu, rozhodujeme se svobodně pro něj. Vycházíme z vědomí, že Čechoslováci a Němci v něm žijí pod společným osudem, anebo — aby to neznělo tak pasivně — pod společným zákonem. Ale cítíme-li se s plným vědomím součástí tohoto státu, chceme také, abychom byli vámi za takovou součást považováni. Chceme být občany tohoto státu právě tak jako vy, nést zaň odpovědnost, pracovat v něm s plným nasazením sil právě tak jako vy, cítit se v něm doma stejně jako vy. Jedním slovem: chceme být státním národem právě tak jako vy.

Nepovažujeme se a nechceme býti považováni za pouhou menšinu. Kdo nám říká menšina, odkazuje nás jaksi za hranice, říká nám, že jsme jen částí nějakého jiného národa, který v tomto státě není doma. Sociologicky vzato nejsme pouhá menšina toho druhu jako jsou třeba Němci v Banátě nebo v Sedmíhradech, to jest pouhý zlomek zemědělského nebo průmyslového obyvatelstva. Jsme organizovaný celek, sociálně plně učeněný: máme sedláky, dělníky, inteligenci, buržoazii, universitu — zkrátka všecko, co patří k řádně organizované společnosti. Nejsme menšina v národopisném smyslu, nýbrž historický celek, jsme nositelem zvláštního historického osudu a poslání.

Toto především nás nutí k tomu, abychom kladli národnostní otázku v zásadním smyslu a žádali přiměřenou diskusi.

Dovoľte, abych z toho, co jste právě řekl, vyvodil důsledek. Jsou-li čechoslovenští Němci organizovaný národní celek a nikoli menšina, znamená to, že je třeba na ně pohlížeti jako na právní osobu (četl jsem již ostatně tento výraz v německém tisku). Kdyby však měl být onen požadavek takto vysloven, znamenalo by to ústavní reformu. Mám Vaším úvahám přiřkládati tento smysl?

Jsem si dobře vědom toho, že podobná ústavní reforma je mimo oblast praktických možností. Řekl bych k tomu jen tolik: čechoslovenská ústava nám zaručuje úplnou občanskou rovnoprávnost. Po této stránce je Československá republika povznesena nad všechny výtky. Podle znění ústavy je to nepochybná demokracie s rovným právem pro všechny občany. Ale je třeba dívat se na věc reálně. Tato ústavně zaručená rovnoprávnost se prakticky vztahuje jen na moc zákonodárnou, na legislativu. V té máme naprosto spravedlivé zastoupení, takže si nemůžeme na nic stěžovat. Ale je tu druhá základní oblast státního života, totiž moc výkonná, exekutiva, která má, jak dobře víte, v moderním státě často větší význam než sama legislativa. V této druhé oblasti jsme však zastoupení jen nedostatečně. Formulujme tedy otázku takto: vztahuje-li se pojem občanské rovnoprávnosti, jak je zaručen ústavou, nejen na moc zákonodárnou, nýbrž také na moc výkonnou, pak není třeba ústavní reformy; pak je jen třeba uvést v život to, co ústava předpisuje; pak není otázka naší rovnoprávnosti v oboru moci výkonné otázkou zásadní, nýbrž jen otázkou praktickou. Je třeba postupně přijmout do státní správy přiměřený počet Němců; to by byl dobrý počátek. Vztahuje-li se však pojem občanské rovnoprávnosti jen na oblast zákonodárnou a na oblast výkonnou nikoli, pak by skutečně bylo jen spravedlivé, aby byla ústava po této stránce doplněna.

Znovu a znovu opakujeme, že hlavní odpovědnost za vývoj národnostních poměrů ve státě leží na vět-

šinovém národě, na vás. Je tomu tak i v této věci. Odhodláte-li se zdemokratisovat podle smyslu ústavy také administrativu, nebude potřebí zásadních a teoretických sporů o ústavu. Je to ostatně věc prostého politického realismu. Je třeba, aby čechoslovenská politika učinila v otázce poměru k Němcům skok z oblasti ilusí na půdu skutečnosti. Jsme tu s vámi ve společném státě a chceme tu zůstat. Z tohoto faktu stačí prostým rozumem vyvodit důsledek, a jsme na půdě spolehlivé, rozumné, realistické politiky. Realismus má u vás slavnou tradici. Proč jej neuplatňovat i tady, a zejména tady?

Podepřel bych to ještě jedním důvodem, zase praktickým. Ve vašem úřednickém dorostu se začíná jevit katastrofální nedostatek lidí, znalých němčiny. Stává se, že na schůzi přijde policejní úředník, který dobře nerozumí, co se tam mluví, a musí hledat pomoc u těch, které má kontrolovat. Není to groteskní? Nebo jsou v německých krajích úřady, kde čeští úředníci posílají strany soustavně k německému kolegovi u vedlejšího stolu, protože se s nimi nemohou domluvit. Snad každý nahlédne, že je to stav nemožný, který mimo jiné neprospívá ani státní autoritě. Budeme-li čistě prakticky uvažovat, jak tomu odpomoci, jsem přesvědčen, že dojdeme asi právě tam, kam nás vedou také teoretické a mravní úvahy o občanské rovnoprávnosti. Chci tím říci, že v tomto případě se zájem státu kryje s našimi národními požadavky. Chápu, jaké je to asi pro českého nacionála pokušení, využít nynější politické slabosti čechoslovenských Němců. Ale hověť takovému pokušení znamená pracovat proti státnímu zájmu. Rozumná a smířlivá národnostní politika znamená dobře uloženou hypotéku pro státní budoucnost.

Ostatně věřím, musím věřit, že se dorozumění podaří. My aktivisté jsme na ně konec konců vsadili svou politickou existenci.

Zdeněk Smetáček.

p o z n á m k y

Noví spasitelé Slovanstva

Jmenuje se to „Obrana Ruska“, vychází to jednou týdně v Praze a teoreticky to stojí pět korun — prakticky to posílají z d a r m a po bytech. Tedy nový časopis ruských emigrantů. Nejsou to ovšem emigranti ledajací, jak čteme v titrázi: „Týdenní orgán ruské národně-obranné myšlenky při nejbližší spolupráci býv. vrch. velitele Donské kozácké armády gen. št. generála poručíka V. J. Sidorina a za redakce: pluk. G. J. Čapěikova a B. J. Černavina. Do češtiny přeložil št. kap. r. l. v. v. F. Petak“ (není to starý známý z pražské odvodové aféry?). Plachtovitým formátem a úpravou je to jako levoboček „Národních listů“, slovanským prsním tónem jako by to z oka vypadlo dru Kramáři. Být jen o trochu mladší, jistě by tam měl úvodník.

Náhodou společně s tímhle novým časopisem uspořádala pražská policie s vydatným výsledkem razii na ruské emigranty, kteří v Praze a v Bělehradě spolupracují s berlínským protisovětským ústředím hakenkrajerské strany. O neplechy emigrantů máme tedy v Praze postaráno.

Že ta „Obrana Ruska“ politická neplecha je, nebude jistě nikomu pochybné, jakmile si přečte toto svolání listu:

Čechoslovenské veřejnosti.

Vydávající první číslo „Obrany Ruska“ v českém jazyku, chceme krátkými slovy načrtnouti úkoly a cíle našeho orgánu, který v ruském jazyku vychází jako týdeník a slouží ruské emigraci ve všech místech jejího rozptýlení. „Obrana Ruska“, zůstávajíc nesmiřitelnou s komunistickým, staví si za úkol:

1. Širokou propagandu národně-obranných ideí, jejichž praktické uskutečnění v případě války „Obrana Ruska“ spatřuje v organizaci ruských národních legií v slovanských a s Ruskem spojených armádách.

2. Službu ideí slovanské jednoty před tváří společného všem Slovanům nebezpečí.

3. Zápas proti každému druhu poraženectví, zápas proti politickým rozpočtům na porážku Ruska jeho staletým nepřitelem, zápas proti všem emigrantským skupinám, ochotným pomáhati Německu a Japonsku v uskutečňování jejich uchvatitelských plánů.

4. Objektivní hodnocení ruských událostí, svědčících o národním probuzení Ruska.

5. Ideové formování nového ruského nacionalismu, rodícího se z výsledků ruské revoluce.

My věříme, že náš orgán najde u široké československé veřejnosti pochopení a odezvu.

Mravní a hmotná pomoc našemu dílu upevní rozvoj národně-obranného hnutí emigrantského a tím dá možnost všem Rusům splnit jejich vlasteneckou a národní povinnost vůči Rusku i všemu Slovanstvu.

V hroznou minutu vnějšího nebezpečí, kdy se rozhodují osudy všeho Slovanstva, všechno musí sloužit věci jeho obrany.

Vzrůst vojenské moci Slovanstva — jest nyní nedobytnou pevností míru.

Vážně se zabývat jednotlivými body tohoto programu znamená ztrácet čas. Bývalého vrchního velitele Donské kozácké armády si přesvědčuj jak přesvědčuj a přece nepřesvědčíš, že je to nesmysl organisovat v armádách slovanských států ruské národní legie proti komunistům, že formovat v Praze nový ruský nacionalismus bez Ruska je hloupost, a že zachránil kdo mír a tím i Slovanstvo, bude to sovětská armáda a ne hrstky emigrantských legií, jež jsou dnes dobré snad jen k tomu, aby se na ně sbíraly peníze. Opravdu nemá smyslu o těchto jasných věcech se přít s lidmi, jejichž vlastnosti nebyly uspořádány tak, aby mohli jasně věci chápat.

Ale v podstatě to není jen tak směšné, jak to vypadá. Zvláště za dnešní situace, kdy evropský mír z největší části zaručuje sovětská armáda, to není tak nevinné. Při nejmenším: Je nám vůbec v Československu třeba takovýchto spasitelů a fantastů, znepokojujících také všelijaké horké hlavy československé, když konečně jsme se dostali s veřejným míněním tak daleko, že začíná chápat význam sovětského Svazu a jeho význam pro nás i pro Evropu? To je jen naše domácí věc a je třeba, aby se nám do ní míchali bílí generálové a plukovníci? *ih*

Má se křísit mrtvý?

„Přítomnost“ právem tvrdila a tvrdí, že žádná Národní rada neexistuje od chvíle, co z ní vystoupili legionáři, národní socialisté, sociální demokraté a lidovci a poněvadž do ní nikdy nevstoupili luďáci.

Tato přestárlá instituce nepochopila v Masarykově Československu ducha doby, potřeby státu a národa, jehož jméno nese. Důležitá je opravdu otázka, má-li se vdechovat znovu život do této zkameněliny a má-li se připustit, aby političtí vysloužilci a parádní funusoví řečníci socialistických stran opět křísili něco, co se potom bude neprávem vydávat za hlas lidu a vůle národa. Takové pokusy se skutečně dějí, a řekněme rovnou, že zvučné presidentské a vicepresidentské tituly a možnosti mluvit jménem národa nedávají spáti některým politikům levice, kteří by byli ochotni kropit vodou živou tohoto mrtvého. Domnívají se, nebo to aspoň předstírají, že by pomohlo, kdyby se dosavadní předseda, známý kandidát na prezidentství státu, vzdal své funkce. Potom by byli ochotni zatahnout znovu své strany do této instituce a dodat jí tím jakéhosi významu. Myslí se dokonce, že kdyby dr. Němec resignoval, že by se podařilo přimět ke vstupu do Národní rady i lidovce, kteří z ní odešli právě pro Němcovy protiklerikální výroky.

Nedejme si nic takového namluvit. Co se přežilo, nedá se vzkřísit. Co se opozdilo o čtvrt století, nelze popohnat kupředu žádnou resignací a žádnou výměnou jednoho veterána druhým. Socialistické strany zejména by si toho měly být dobře vědomy a měly by včas zakřiknout ve svých řadách ty, kdo jim to našeptávají. Měly by mít odvahu říci kandidátům, že instituce s tak honosným jménem jako je Národní rada nelze křísit jen proto, že v jedné straně kdosi vášnivě rád mluví na pohřebch a jiný ve druhé straně strašně rád chodí do schůzí a hraje jakoukoliv úlohu. *Hn*

Ludová strana se umoudřila a hlasovala v parlamentě pro zákon na obranu státu, ačkoli ještě nedlouho před hlasováním „Slovák“ vyhrožoval: budeme hlasovat jen tehdy, když koalice přijme naše pozměňovací návrhy. Nebezpečně se to podobalo vyděračství, při němž ludová strana nabízela koalici za stranické ústupky státní spolehlivost, ale jen podmíněnou. Poslanci ludové strany se přece jen zalekli, když viděli, jaké má psaní „Slováka“ odezvu, a hlasovali bez podmínek. Nejen to: dr. Tiso pronesl v parlamentě řeč, za kterou mu byli všichni obyvatelé, kteří svůj stát milují, vděční.

Přiznáváme, že ludová strana si koupila hlasováním a Tisovým projevem sympatie všech. Ale čím více státu záleží na tom, aby ludovci vstoupili do plodné vládní spolupráce a zanechali jalové oposičnosti, čím houževnatěji to tvrdíme a opakujeme, tím bedlivěji musíme také dávat pozor na to, jak se politika ludové strany vyvíjí doma, na Slovensku. Sympatie, podníčené důkazem o státnosti strany, totiž zastínily docela alotria, která zorganizovala ludová strana a její sekretáři v Bratislavě. Mírně demonstrace a surová násilí bratislavských studentů proti židům. Zůstanou věcnou hanbou slovenského studentstva, které prokázalo stejnou politickou nevyspělost jako studentstvo pražské, vedené na demonstrace jednou Jiřím Stříbrným, po druhé drem Hodáčem a profesorem Dominem.

Ale jde nám dnes o ludovou stranu a tu je třeba podívat se, jak dalece měla v této štvaničí prsty. Že tam měla nejen prsty, ale obě ruce, je jisté. Nebude se snad s námi jistě nikdo přít, že strana, která kandiduje na ministerské křeslo a chce mít podíl na spolurřízení státu, nic takového nemá podnikat. Je taková strana k vládnosti zralá? Nemůže nám být přece lhostejno, jestliže tato strana jednou se shlíží v plukovníckých manýrách nedemokratické politiky polské, po druhé v italském fašismu a po třetí v říšskoněmeckém hakenkrajclerském rasismu. Že je tomu tak, vidíme z obsahu letáku, který ludová strana ochotně podstrčila slovenským demonstrujícím studentům, a z něhož mohlo vzniknout velké krveprolití, kdyby se byla policie nevzchopila k ráznému zákroku. Úmyslně jsme odkládali dva týdny otištění letáku, až se uklidní zpěněná krev slovenských nacionalistických studentů, roznicená jednak trachtacemi, které pro demonstranty pořádkali sekretáři ludové strany, jednak pobouřená štvavým psaním „Slováka“ a obsahem letáku. Nuže, přečtěme si dnes s chladnou myslí, co si ludovci vypůjčili z rasistického hakenkrajclerského ústředí:

„Akademici! Nacionalisté! Židé nás dosud utlačovali hospodářsky a morálně. Zneužili práv, jež jim zaručuje demokratický systém našeho státu. Na bídě, v níž hynou široké masy našeho lidu, mají největší účast. Židovští advokáti prodávají našemu sedlákovi poslední krávu. To všechno jsme dosud bez protestu trpěli. Nyní nás však drze provokují. Nechtěli jsme prolévat krev, ani dělat výtržnosti. Toto všechno zavinili Židé. Do krve nám zbili kamarády, v internátě vybijeli okna a ozbrojení čekali na nás. Akademici! Nacionalisté! Dnes ještě naposledy pokusíme se slušným protestem žádat úřady, aby zakročily proti provokacím. Dnes 27. dubna o 11. hodině shromáždíme se všichni před divadlem. Vyšleme delegaci k prezidentovi Slovenské země, aby mu přednesla tuto resoluci: Slovenské studentstvo, vyprovokované urážlivým filmem „Golem“ k demonstracím, chtělo slušným způsobem projevit svůj protest. Vinou Židů se však tyto demonstrace mění na výtržnosti, jež ohrožují nejen veřejný pořádek, ale i životy akademiků. Proto slovenské studentstvo obrací se s uctivou žádostí na slavný Zemský úřad, aby zakázal promítání filmu „Golem“ a zakročil proti židovským provokacím.“ **M í s t o p o d p í s u** bylo na letáku uvedeno heslo: „Akademici! Nacionalisté! Nedejme se! Dále se provokovat nedáme!“

Že je leták naplněn lží, neboť to byli nacionalisté, kteří vyloukali internáty a do krve roztloukali Židům hlavy, není třeba ani říkat. Právě ti, kdo se po léta přimlouvají za to, aby byla ludová strana přivedena k rozumné a státní politice, aby se jí vyšlo vstříc, pokud jsou její požadavky ve prospěch státu, právě ti mají povinnost ludovce zakřiknout, že není možné, aby k nám zanašeli hitlerovský rasismus, neboť málo co by nás mohlo poškodit před spojenci, Evropou a světem, jako protizidovské násilností a že vůbec nelze připustit, aby doma dělali politiku jinou než v Praze. Buď se budou ludovci

líbit pouličným kravalistům, nebo vůdcům státní politiky. Oběma zároven nemohou, a je třeba, aby brzy řekli, na kom jim víc záleží.

Hn

Kouzelná moc partajní legitimace

Často slyšíme z různých stran stížnosti na všemocnost partajní politické legitimace, která prý jako tajemná síla otevírá dveře do úřadoven ministrů a různých veřejných orgánů, a která jako jediný bezpečně působící prostředek opatruje zaměstnání. Pozorujeme-li náš veřejný život poněkud blíže, zjistíme, že legitimace politické strany v kapse je dnes v převážném počtu případů ne dokladem o politickém smýšlení jejího majitele, nýbrž pouhou jeho pracovní knížkou.

Avšak ne všechny legitimace různých politických stran mají stejnou cenu. Kurs některé z nich je dnes třebas vysoký, zatím co nedávno ještě neměla tatáž legitimace valné ceny, a naopak zase kurs jiné, která byla až do nedávna považována za „vysoce kvalitní“, náhle prudce klesl. To je na příklad osud legitimace strany národně demokratické. Pokud stál Svaz průmyslníků plně za touto stranou, skládaje v ní největší naděje, dávalo členství ve straně dra Kramáře nejlepší vyhlídky do budoucnosti. „Legitimačních“ národních demokratů bylo mnoho, a zejména mladí lidé si jistě nemohli stěžovat, že by strana jako „zprostředkovatelna práce“ toho byla pro ně učinila málo. Po loňských, ne právě šťastně pro národní sjednocení skončivších parlamentních volbách vypukla v řadách členstva panika a dnes po roce dochází k útěku těch, kteří budovali svou životní dráhu na tajemné moci legitimace národně-demokratické.

Jakou moc v sobě skrývá legitimace toho času mocné, nebo na tom či onom úseku veřejného života vlivně politické strany, vidíme na těchto případech z poslední doby:

1. Advokát z menšího západočeského města, dlouholetý vlivný funkcionář strany národně demokratické, člen různých místních, okresních, župních a ústředních orgánů strany atd., odchází z národního sjednocení. Proč? Protože legitimace strany agrární mu v jeho funkci advokáta může být napříště mnohem užitečnější než legitimace strany, za niž se až dosud „vášnivě“ bil!

2. Mladá lékařka, zaměstnaná v nemocnici západočeského města se sociálně demokratickou správou, horlivá čtenářka „Poledního listu“, hlásící se až dosud vždy sebevědomě k národní demokracii, podává přihlášku do strany sociálně demokratické. Proč? Protože legitimace sociálně demokratická jí zabezpečuje její dnešní postavení a otevírá další kariéru v městě se sociálně demokratickou správou!

3. Mladý doktor práv bez trvalého zaměstnání, z pražské národně demokratické rodiny, příležitostný spolupracovník národně sjednocených časopisů, hledá cestu k „socialistům“. Proč? Protože v hledání stálého zaměstnání ho národně demokratické protekce všechny zklamaly, a protože mu bylo naznačeno, že mu bude nalezeno nějaké místo teprve tehdy, až se bude moci prokázat sociálně demokratickou či národně socialistickou legitimací!

To jsou tři všední případy. Podobných případů by mohlo být vyjmenováno mnoho desítek, stovek a tisíc. To je jen drobný výsek z obrazu našeho politického života. A jde-li ve všech třech zde jmenovaných případech o přestup národních demokratů, svědčí to jen o tom, že stranická loď dra Kramáře a jeho společníka Jiřího Štřibrného se potápí. Legitimace národního sjednocení ztratila svou kouzelnou moc. Proto rostou novopečení agrárníci a sociální demokrati jako houby po dešti. Může však takovýto přírůstek zvýšit kvalitu těchto stran? Mohou takovéto obchodní transakce s legitimacemi politických stran přispět ke zvýšení mravnosti našeho veřejného života? Má toto střídání legitimací a mávání vždy tou, která odpovídá dané situaci, ještě vůbec něco společného s přesvědčením?

-70-

Strany jako zprostředkovatelny

Ve všech politických stranách jest jedna společná stížnost: že stranici uvykli si považovati stranu za zprostředkovatelnu, která je povinna za ně obstarati celou dlouhou řadu jejich starostí. Politické strany jsou dnes nuceny obstarávati místa, intervenovati u úřadů atd. Strany se tu počínají báti stínů, které vyvolaly. Zavedly si, že o obsazování míst u obcí a jinde se rozhoduje jen podle politického klíče; na tu stranu případně tolik, na druhou tolik míst. Zavedly si, že obecní byty se obsazují podle politického klíče. Strany se snaží předstihnouti počtem organisovaných příslušníků. Proto snaží se vyhověti svým straníkům, jak nejlépe dovedou. Výsledek jest, že sekre-

tariáty politických stran se pomalu ale jistě mění v obstaravatelny, kde se obstarává vše, co jen si P. T. straník přeje. V politických stranách vyrůstá pomalu druhá kolej administrativní, neboť jest již řada věcí, o které se musí nejprve rozhodnouti v politických stranách, místních organisacích, okresních organisacích, v sekretariátech atd., než jsou natolik zralé, aby se o nich jednalo úředně.

Před válkou politické strany žádaly od svých straníků oběti, a byly strany, u nichž příslušnost ke straně ukládala značné oběti. Dnes je jinak. Dnes mnoho lidí jest v politických stranách organisováno jen proto, aby pro případ potřeby měli po ruce legitimaci, kterou by bylo možno položit na stůl v případě, že by strana dosti rychle nechtěla intervenovati. Strany a církve mají mnoho matrikových členů; matrikovi údové církve se nestarají o církev a církve se nestarají o ně. Jinak je tomu s matrikovými členy politických stran; mají řádně zaplacený příspěvek a dovedou velmi dobře použití svého matrikového členství ve straně, když chtějí, aby se jich strana ujal.

V. G.

Živnostenská poesie

V Pardubicích vychází týdeník „Vpřed“, který může být vzorem důkladnosti politické strany živnostníků; jest známo, že barva této strany jest fialová a proto pardubický „Vpřed“ vyšel na bledě fialovém papíru; a nejen to: i jméno týdeníku jest vpředu vytištěno sytě fialovou barvou. Tento „Vpřed“ oslavuje dlouhou řadou článků šedesátiny Antonína Dolečka z Č. Třebové, předsedu ŽOS. župy II. pardubické, člena zemského zastupitelstva, komorního rady atd. Ukazuje také při této příležitosti, že politická strana živnostenská jest soběstačná i tam, kde se jedná o výrobu básní. Jedna z nich jest velmi dlouhá. Je nadepsána: Tak to vidíš, Antoníčku, a končí takto:

Láska láskou — se vždy splácí,
lásku naší přece máš,
jen „dobře“ provázej tě v žití,
na ŽOS., necht' rád vzpomínáš.

Druhá z nich je jadrná a jará:

V ů d e i.

Kolego náš! Vůdče župy!
Šedesát jsi dospěl jar,
v práci pro nás živnostníky,
byl jsi věru vždy nezmar.
Za tvou práci jež jsi konal,
přijmi od nás vřelý dík,
neustaň a pracuj dále,
jako pravý živnostník.
Pod praporem fialovým
lehčeji by moh' jsi spět,
k tomu Bůh ti sílu dávej
ještě dlouhou řadu let.

Choceňáci.

Rodí se živnostenská poesie, která bude asi vycházeti na bledě fialovém papíře. Snad se dočkáme toho, že pro tento druh poesie bude se dožadovati živnostenská strana průkazu způsobilosti.

V. G.

Praha a venkov

Čteme-li listy z pohraničí, poznáváme, že řada článků se shoduje v tom, že Praha nerozumí poměrům v pohraničí, a že v pražském tisku psali by jinak, že by i úřady v Praze jednaly jinak, kdyby své psaní a jednání zařizovali podle skutečných znalostí místních poměrů. S tímto názorem se neshledáváme jenom v časopisech z pohraničí. Jsou to listy z dosti blízkých českých, moravských krajů, které píší nevrle na adresu Prahy. V každé politické straně je malíčká fronta proti Praze. To je zcela přirozené. Pražští a okolní lidé mají nejbliže k ústředí strany, kdežto lidé a organisace, čím dále jsou od Prahy, tím méně mají styku s Prahou, a tím méně mají možnost mluvit v Praze o svých potřebách. Nápravu možno spatřovat jenom ve skutečném zájmu jednotlivých politiků o názory krajů a míst vzdálených od Prahy. V poslední době ukázal to zejména ministr Ing. Nečas, který zajel do severozápadních německých částí republiky. Ohlas této cesty v tisku, zejména německém, ukázal, že prostá skutečnost návštěvy odpovědného politika v krajích vzdálených od Prahy, působí na tyto kraje způsobem velmi uklidňujícím.

Bylo by dobře, aby vůbec naši ministři jezdili do vzdálených krajů republiky na schůze, kde by nevystupovali jen na schůzích svých politických stran, nýbrž kde by mluvil jako ministři, jako členové vlády k občanům Československé re-

publiky, bez rozdílu politického vyznání a bez rozdílu národnosti. Při dobré vůli jistě by se našla základna, na níž by bylo možno takové projevy členů vlády a hlavně politiků jednotlivých stran, pořádat. Pro stát málo znamená, kolik projevů živnostenské strany absolvuje ministr živnostenské strany, když mluví proti jednotkovým obchodům, Bažovi atd. Právě ve vzdálených krajích by bylo třeba, aby tam odpovědní politikové a členové vlády a stran přicházeli ne jako agitátoři svých stran, ale jako politikové, kteří chtějí promluvit k občanstvu Československé republiky, promluvit o potřebách státu, i o všem tom, co jim stát chce dát, budou-li jeho snahy podporovat. Ministr Nečas dovedl si najít čas, aby zajel do severozápadních Čech; nebyla to první jeho cesta toho druhu, nebude to poslední. Dr. Beneš, když byl ještě ministrem zahraničí, našel si také čas, aby promluvil k občanům německé národnosti. Bylo by dobře, aby i ostatní politikové vládní koalice našli si čas pro věci, které jsou skutečně v zájmu republiky. Stát není abstraktum, stát také jsou představitelé jeho administrativy a není lepší příležitosti seznámiti občany s potřebami státu, než když o tom občanům řečnou vhodnou, závaznou a závažnou formou politikové, ať již ve vládě nebo na hlavních místech vládních stran, které odpovídají za osudy státu.

V. G.

Česká jablčka a cizí pomeranč

Kdyby naši národohospodáři nebyli zaměstnáni hledáním pramenů dnešní světové hospodářské krize, bylo by dobře je požádat, aby si povšimli zajímavého národohospodářského zjevu na pražských ulicích. Jsou tu obchody, kde se prodávají pomeranče z cizích krajů za 4 Kč, zatím co za tytéž peníze ztělí dostaneme 1 kg našich lepších jablek. Kolébka českých jablek není často od Prahy vzdálena více než několik desítek km. Na dovoz pomerančů k nám mají značný vliv sankce; dříve než k nám přijde cizí pomeranč, musí se popsat mnoho papírů při kompenzačním a povolovacím řízení. Cizí pomeranče jdou k nám sta a sta km, platí se z nich clo, dostanou je do skladů velkoobchodu a posléze maloobchodníci. A výsledek tohoto dlouhého procesu, který se začíná na př. někde v Palestině — ne-li dále — je ten, že cizí pomeranč není u nás dražší než dobré české jablko. Kolektivní propaganda a reklama pěstitelů ovoce nás pobízí, abychom denně snědli aspoň jedno jablko. V poslední době pracují často tak zv. kolektivní propagandy: je to reklama, která nechce hnáti vodu na mlýn jednoho obchodníka, ale reklama, která chce zvýšit odbyt produktů některého oboru: mléka, sýrů, ovoce, cukru, ryb atd. Tato kolektivní reklama zapomíná na jedno: že nejlépe se prodá věc, která je dobrá a laciná. Prostá skutečnost, že pomeranč, cizí ovoce vezené sta a sta km k nám, je levnější než průměrné české jablčko, by měla podnítit pěstitele našeho českého ovoce, aby hledali cestu, jak by mohli zásobit česká města l a c i n ý m a dobrým ovocem. Je v tom malíčký národohospodářský paradox: cizozemské ovoce je lacinější než české jablko, které vyrostlo v české vesnici ať již blíže či dále od Prahy, bez velké péče, bez velkého rizika při dopravě parníkem, vlakem, uskladněním atd. Je vidět, že cizinci k nám dovedou dodávat lacinější ovoce, než naši domácí lidé a pokud tomu tak bude, nebude mít žádoucího účinku propaganda a reklama českých jablek.

V. G.

politika

Gustav Winter:

Co je možno očekávat od francouzských socialistů?

Otázka, jak se francouzští socialisté po svém vítězství osvědčí ve vedení vlády, je snad největší současnou otázkou nikoliv jen francouzské vnitřní politiky, nýbrž i mezinárodní. Nelze popřít, že i mnozí přívrženci levice v jiných zemích dívají se s jistou úzkostí k rozluštění této otázky. Mezinárodní situace jest tak napjatá, že chyba by mohla být i osudná. Dogmatické a často neživotné stanovisko francouzských socialistů k účasti na vládě v minulých letech obavy ty zvyšovalo. Doufáme však, že se ukáže, že k vládě ve Francii se dostali zralí muži. Požádali jsme předního znalce francouzské socialistické politiky, aby vyložil našim čtenářům pravděpodobné perspektivy.

Francouzské volby přinesly sice socialistům neveliký pokles v počtu hlasů, vysvětlitelný neosocialistickým rozkolem, ale nadměru veliký vzrůst počtu mandátů. Měli 129 poslanců na počátku předešlého zákonodárského období, 95 na jeho konci a mají 146 poslanců dnes; je pravděpodobno, že přístupem několika nezávislých dostoupí 150, než se nová sněmovna sejde. Užší volby, jež předešle favorisovaly hlavně radikály, tentokrát prospěly hlavně jim. Jsou nejsilnější stranou v nové sněmovně, a ačkoli jejich mandátová država je o něco vyšší, než kolik by jim přířko hlasovací právo poměrné, není v tom přece nic příliš nepřírozeného. I přes úbytek hlasů jsou také hlasově největší francouzskou stranou, takže je jen spravedlivé, dočkali-li se také jednou prvenství ve sněmovně.

Staré stopy straší.

Tento výsledek je stává před problém vládní odpovědnosti. A tím se rozřeší pro francouzský socialism otázka, jež se vleče jeho historií pomalu čtyřicet let. Byl-li problém účasti socialistické strany ve vládě právě ve Francii tak složitý, je to proto, že byl již ve svých počátcích ve Francii zkříven. Na počátku všeho zla je pověstný „Millerandův případ“ z roku 1899. Toho roku, když Dreyfussova aféra přivedla Francii skoro na pokraj občanské války, sestoupil do arény „mírný republikán“ Waldeck-Rousseau a odhodlal se sestavit vládu, složenou ze všech elementů, jež byly ochotny postavit se na stranu republiky. Ve svém eklekticismu, který jediný v tu chvíli mohl republiku zachránit, šel od generála Gallifeta, jehož mládí bylo poskvřeno ukrutnostmi za potlačování Komuny, až k socialistům. Socialisté nebyli tehdy ve Francii ještě jednotnou stranou, ale jejich rozličné frakce tvořily ve sněmovně společný klub, a reprezentantem parlamentního socialismu byl Alexandre Millerand. Waldeck-Rousseau nevyjednával se socialisty jako stranou, nýbrž s Millerandem jako osobou; věc nezůstala tajná, Millerand svým politickým přátelům popřel, že jedná o vstup do vlády, a několik dní poté do vlády vstoupil.

Tento případ vytvořil ve francouzském dělnickém hnutí přímo psychologický komplex. Je zcela nemožný jinde, kde existují politické strany jako pevné a disciplinované útvary, ale byl možný v zemi, kde váha osobností platí více než disciplina stran. Nešlo jen o to, že Millerand oklamal své přátele a vstoupil do vlády za svou osobu. Jeho případ byl horší ještě tím, že o několik let oddálil sjednocení francouzského socialistického hnutí, že v něm přivodil několikaletý boj na nůž mezi millerandisty a anti-millerandisty, že posléze také ukázal, kam se může takový odpadlík dostat. Millerand se vyvíjel se závratnou rychlostí napravo, byl po dlouhou dobu přímo symbolem reakce — jako její symbol byl také zvolen prezidentem republiky a vítěznou levicí zase svržen — a prošel zkrátka po jevišti francouzské politiky v celé šíři od krajní levice až po krajní pravici.

Millerandův případ měl také svůj ohlas mezinárodní. Sjezd Internacionály v Paříži r. 1900 přijal resoluci Kautského, jež Milleranda odsoudila. Ještě pracují ve straně ti, kdož prožili tehdejší boje, a mladší o nich nepřestávají slyšet ve všech diskusích, jež se ve straně o politické taktice vedou. Millerand bude už dávno zapomenut, ale v socialistické straně bude stále ještě strašit jako bílá paní. Po Millerandovi odešli takto ještě mnozí jiní. Briand a Viviani před válkou, Laval krátce po válce, Paul-Boncour, Bouisson, Frossard. „Krmíme buržoazii svými odpadky“, bylo řečeno na jednom socialistickém sjezdu. Nebyly to vždycky odpadky, naopak, nejednou to byla ztráta bolestná; ale fakt je, že politik, jenž odešel ze socialistické strany, dělal v buržoasním táboře rychlou a vysokou kariéru.

Není divu, že se tedy účast ve vládě jevila socialistickému veřejnému mínění po všech těchto případech prostě

jako případ osob, jež by se po zádech strany rády dostaly k moci. Zajisté se chápalo, že se tato otázka může také jevit v docela jiné formě a že socialista může jít do vlády jako delegát své strany; jenže vyplývalo z francouzských poměrů, že socialisté neměli důvěru, že osoby, takto delegované, opravdu ve vládě zůstanou jen mandataři své strany a že z vlády půjdou, až z ní budou svou stranou odvoláni. Po každé, kdykoli se o oné otázce uvažovalo, vytanul lidem na mysli stín Millerandův. A tak v zemi, kde se po prvé stal socialista ministrem, dospěla socialistická strana k mnohem rigorosnější teorii i praxi v otázce ministerialismu než celá Internacionála. Neboť Internacionála ani v oné resoluci Kautského, jež je jejím nejrozhodnějším slovem, neodsoudila ministerialism naprosto:

„Vstup jednoho socialisty do buržoasní vlády nemůže být považován za normální počátek dobytí politické moci, nýbrž jen za přechodné a výjimečné opatření. Vyžaduje-li politická situace ve zvláštním případě této nebezpečné zkoušky, je to otázka taktická a ne zásadní. Ale každým způsobem vstup socialisty do buržoasní vlády dává naději na dobrý výsledek jen tehdy, souhlasí-li příslušná socialistická strana ve své veliké většině s tímto aktem a zůstává-li socialistický ministr mandatařem strany.“

Z a v á l k y.

Až do světové války se ostatně francouzský socialismus nikdy neocíl před nutností přezkoumávat své zásadní stanovisko v této otázce. (Ti, kdo chtěli do vlády jít, odešli prostě ze strany.) A když se před tou nutností ocíl, bylo to za situace tak výjimečné, že se o ní nemohlo ani Internacionála, ani charty strany zdát. Bylo to několik neděl po vypuknutí války, Němci zvítězili u Charleroi, obsadili severní Francii a hnali se na Paříž. Viviani, předseda vlády, se rozhoduje sestavit novou vládu národní jednoty, v níž by byly zastoupeny všechny strany. Několik dní před bitvou na Marně, 28. srpna 1914, vydává socialistická strana manifest, kde praví:

„Po řádném rozmyšlení a po zralé úvaze dovolila strana dvěma svým členům, Guesdovi a Sembatovi, aby vstoupili do nové vlády jako její delegáti v národní obraně. Kdyby bylo šlo jen o to, aby byly včleněny do nové vlády některé z těch nových a nedotčených sil, jimiž je naše strana tak bohatá, tím spíše, kdyby bylo šlo o obyčejnou účast v buržoasní vládě, nebyli bychom dali svůj souhlas. Ale dnes běží o budoucnost národa a o život Francie. Strana neváhala... Předseda vlády soudil, že, má-li organisovat národ v zápase, který bude velmi urputný, potřebuje pomoci všech, a zvláště těch, kteří se pro osvobození sociální a lidské obávají despotického útlaku. Věděl, že ve všech vážných chvílích, 1793 jako 1870, vkládal národ svou důvěru v tyto muže, v tyto socialisty, v tyto revolucionáře. Spontánně, bez vyčkávání jiných projevů lidové vůle, apeloval na naši stranu a naše strana přijala.“

O několik měsíců později, v květnu 1915, vstoupil za týchž podmínek do vlády Albert Thomas.

P o v á l c e.

Všichni tři se zachovali disciplinovaně, a když je na podzim 1917 strana z vlády odvolala, skutečně z ní odešli. Dementovali tedy svým příkladem názor, že socialista ve vládě musí nutně být odpadlíkem a zpronevěřit se straně. Jenže jejich případ vytvořil druhý politicko-psychologický komplex. Tato první zkušenost s účastí ve vládě se mísila do vzpomínek na válku a byla v prudké protiválečné náladě po válce zatracována stejně jako válka sama. Levá většina, která ovládla stranu pod vlivem ruské revoluce v posledním období války, považovala účast socialistů ve vládě národní obrany za trapnou chybu. A byla-li kdy chvíle málo vhodná k diskusi o účasti ve vládě, byla to právě ona první doba po válce, kdy ve většině jiných zemí

socialisté procházeli svými prvními vládními zkušenostmi. Ve Francii byl u vlády Clemenceau, jenž se naprosto nemínil se socialisty o vládu dělit, na druhé straně pak většinu francouzské strany se účast ve vládě zdála příliš málo. V oparu revolučních nadějí — ale bez jakýchkoli příprav ke skutečné revoluci — se čekalo, že brzy přijde chvíle, kdy proletariát strhne na sebe vládu celou. Ta chvíle byla ve skutečnosti daleká a oddálila ji ještě roztržka, kterou způsobil ve straně sjezd v Tours o vánocích 1920. Z něho vyšla veliká strana komunistická s programem čistě revolučním a slabá strana socialistická, kterou nikdo o účast ve vládě nežádal a jež se ostatně nejdříve potřebovala zvednout z trosek, do kterých ji srazila vlna komunismu. Na několik let přestala být tato otázka pro francouzské socialisty aktuální, právě na léta, kdy byla aktuální jinde.

F r a n c o u z š t í s o c i a l i s t é o d m í t a j í.

Nabyla opět aktuálnosti teprve po vítězných volbách jaře 1924. Roku 1919 zvítězil blok pravice ve volbách proti levici, jež šla do nich rozptýleně. Proto byl před volbami r. 1924 uzavřen kartel mezi socialisty, radikály a několika menšími frakcemi levice a celá levice kandidovala a vyhrála na společných kandidátních listinách. Bylo pochopitelné, že se jak ve veřejnosti, tak v jedné části socialistické strany samé očekávalo, že vítězi půjdou společně také do vlády. Místo toho na sjezdu strany, jenž o této otázce rozhodl, bylo usneseno dát Herriotově vládě jen podporu ve sněmovně, ale nevstupovat do vlády. Renaudel a jiní marně ukazovali na cizí příklady, na to, že všechny resoluce předválečné Internacionály válkou propadly, a že obnovená Internacionála začala znovu od začátku a přijala účast některých stran ve vládě jako samozřejmost. Pro většinu strany rozhodl fakt, že charta strany účast v buržoasní vládě zakazuje, ale pod tímto, trochu archiválním argumentem, mohl očitý pozorovatel onoho sjezdu dobře vycítit — kromě obavy, aby účasti ve vládě neusnadnila strana komunistům jejich demagogické tažení — vliv a účinek oněch dvou komplexů, o nichž výše mluvíme. Rozhodl-li ten spor Léon Blum tím, že se také postavil proti účasti ve vládě, nechtěli bychom říci, že u něho byly hlavním momentem ony dva komplexy. Hlavní důvod byl tehdy taktický. Léon Blum nechtěl otrástit jednotou strany, jež se teprve zotavovala z komunistického rozkolu; je pravděpodobno, že by byla účast ve vládě vedla tehdy k roztržce nové. Účast ve vládní většině bylo asi vše, co za tehdejšího stavu svých sil mohla strana radikálům nabídnout.

Od té doby ovšem problém účasti ve vládě už nezmizel. Vracel se naopak s větší nebo menší naléhavostí za každé vládní krize. Strana nepřestává účast ve vládě odmítat. S veškerou jemností svého ducha vypracovává Léon Blum v rozličných polemikách, jež je nucen tu dobu vést s pravíci strany, závrtně složitou teorii této otázky, jež socialistům v jiných zemích byla pouhým taktickým problémem politické techniky. Existuje u něho „partage du pouvoir“, účast ve vládě se stranami jinými, „exercice du pouvoir“, většinou socialistická vláda čistě parlamentní v buržoasním státě, „prise du pouvoir, ovládnutí státu parlamentními prostředky, „conquête du pouvoir“, ovládnutí státu revoluční cestou atd. Tyto nesmírně subtilní rozdíly, jež činily z řeči Blumových na sjezdech vysoký požitek všem, kdo se zabývali politikou in abstracto, nepřesvědčily o zatratitelnosti účasti ve vládě ty, kdož dělají politiku v praxi.

Počet stoupenců vládní zkušenosti rostl. Roku 1930 rozhodlo jedno zasedání strany, chtějíc dopřát straně trochu vnitřního klidu, aby se o této věci mlčelo až do voleb r. 1932, načež se má sjezd strany teprve vysloviti o tom,

jsou-li dány ony výjimečné okolnosti, za nichž strana považuje účast ve vládě ne-li za žádoucí, aspoň za možnou. Volby 1932 přinesly levici úspěch ještě větší než 1924. Stoupenci účasti jsou přesvědčeni, že tentokrát přišla jejich chvíle. A odpůrci účasti nemají tentokrát zásadních námitek. Žádají jen, aby se nešlo do vlády bez předchozí dohody o společném programu. Na sjezdu v Paříži je vypracován tedy onen program a delegace sjezdu jde jej předložit Herriotovi. Ten s některými jeho body souhlasí, jiné odmítá. Delegace se vrací na sjezd s nepořízenou. „Matematický důkaz je proveden“, prohlašuje radostně Zyromski, vůdce tehdejší krajní levice, totiž důkaz, že účast socialistů ve společné vládě je nemožná. Socialisté se opět omezují na podporu Herriotovy vlády a levých vlád následujících, podporu, jež má své hranice, jak ukázal pád několika radikálních vlád pro otázku úřednických platů. Několikrát se během onoho období jednalo o vstupu do radikální vlády, Paul Boncour a Daladier činili lákavé nabídky. A většina poslaneckého klubu nebyla neochotna vyhovět jim, ale instance strany vždycky odmítly. Spor většiny strany s pravým křídlem, jež se pak skončil vyloučením Renaudela a jeho stoupenců, neměl sice jen tento důvod, ale tento důvod byl jednou z otázek, jež dělily většinu od menšiny nejviditelněji.

Blum se mění.

Šestý únor změnil najednou názory aspoň u těch, kdož jsou ochotni učít se zkušenostmi. Do té doby se bez nebezpečí mohlo diskutovat o účasti ve vládě pod zorným úhlem věčnosti. Francouzští socialisté nebyli v té situaci jako socialisté v Belgii, kde byla koaliční vláda okamžitou nutností, nemělo-li se zhroutit celé hospodářství země, tím méně se dovedli vcítit v poměry u nás, kde by se bez účasti socialistů mohla zhroutit celá republika. Měli dlouho skoro nekonečně široké manévrovací pole. Teď se to pole najednou zúžilo a oči se otevřely. Léon Blum přiznal, že podceňoval význam přítomnosti socialistů ve vládě, přiznal dokonce, že na základě zkušeností chápe i význam účasti v koaliční vládě za účelem preventivním — být v ní, aby do ní nemohli ti druzí. Bylo zřejmo, že, vyskytne-li se opět možnost levé vlády, tentokrát socialisté neodmítnou. Nešli sice do vlády Sarrautovy, ale netajili se, že, zvítězí-li ve volbách levý blok, pak do společné vlády vstoupí. Tento vstup jim byl tentokrát snadnější než dříve. Nebezpečí komunistické demagogie sice nezmezelo, ale zmírnilo se. Komunisté do nové vlády nechtějí jít — aspoň do této chvíle se tak zdá — budou však pro ni hlasovat a nebudou se tedy moci vyhnout částečné spoluodpovědnosti. Dále dodal program „Rassemblement populaire“, oné formace všech sil levice, jež se utvořila loni na obranu proti fašistickému nebezpečí, již předem jakýsi společný rámec požadavků, jež by měla levá vláda splnit; tím mizela nutnost trapných jednání o programu po volbách. Také mezinárodní příčiny nutí socialisty k tomuto taktickému obratu. Na shromáždění strany ozvou se sice ještě někteří „die-hards“ krajní levice proti účasti ve vládě, ale to bude labutí zpěv zásadního antiministerialismu. Věc je rozhodnuta; den po užších volbách oznámil už Blum, že „před sněmovnu smí předstoupit jen vláda levého bloku. Neztrácejíce ani chvíli prohlašujeme, že jsme ochotni vytvořit a vést vládu lidové fronty“.

Úloha, kterou takto Blum a s ním celá strana přijímá, je větší než ona, kterou původně mínila na sebe v společné levé vládě vzít. Čekalo se, že radikální klub něco v těchto volbách ztratí, čekalo se, že socialistický klub něco získá — veliké zisky komunistů byly předem jisty — ale nečekalo se, že socialisté budou nejsilnějším klubem v nové sněmovně. „Proti původnímu odhadu,“ pravil Léon Blum sám, „vládu levé fronty sestaví strana radikální, nýbrž strana socialistická.“

Co budou dělat socialisté ve vládě.

Co bude tato nová vláda dělat? Řekněme předem, že to může být vláda velmi trvalá, neboť aspoň ve svém začátku má za sebou většinu mnohem silnější než kterákoli z vlád předešlých. Vlastně nebude snadno vytvořit v eventuální vládní krizi většinu jinou, tak byl volbami oslaben střed. To jí může dodávat důvěru a sebevědomí. A pak se k ní upírají opravdu veliké naděje národa, jež má dojem, že tentokrát bude snad přece možno provést něco velikého a nového. Tato nálada je tak pevná, že odolává až doposud pokusům o to, vyvolat peněžní a bursovnickou paniku. Co se na bursu v těchto dnech děje, jsou nebezpečné operace machrů, ale není to ten všeobecný poplach, jemuž padl několikrát za oběť Herriot. Čeká se snad dokonce až příliš mnoho, a Léonu Blumovi se možná vymstí, že nástup socialistů k vládě obestřel takřka mystikou v těch letech, kdy se proti účasti ve vládě stavěl. „Když jde do vlády Labour party,“ řekl na jednom sjezdu, „jde tam proto, aby dokázala, že dovede vládnout jako jiní. Až do ní půjdeme my, půjdeme tam proto, abychom dokázali, že to dovedeme jinak než jiní.“ Ta veliká očekávání se mohou za určitých situací stát nebezpečím, ale na druhé straně má budoucí vláda pro sebe to, že se i v konservativních kruzích přijímají bez námitek reformní podněty, jež by byly před půlrokem vypadaly paličsky. Ve sněmovně i ve veřejnosti má tedy dost volnou ruku a velký mravní kredit, nebo aspoň zvědavost, co dokáže.

Program nové vlády, jak řekl Blum několikrát ve volební kampani, je onen program „rassemblement“, a je pravděpodobné, že se kromě toho pokusí Léon Blum uskutečnit, co bude lze, ze socialistického volebního programu. Přihlédneme k těmto programům, majíce při tom na paměti, že ve většině otázek, o něž teď ve Francii půjde, je program lidové fronty maximem dosažitelnosti. Půjde celkem asi o tři soubory otázek, z nichž první se vztahuje k obnovení republikánského pořádku, otřeseného šestým únorem, existencí ozbrojených lig atd., druhý k reformám sociálním a finančním, třetí konečně k zahraniční politice francouzské.

Nejsnáze může ovšem vláda jednat v souboru prvním. Zde jsou všechny strany levé fronty úplně jednoho mínění, veřejnost má řádění lig až po krk, jak volby ukázaly, a pak zde běží o věc, do níž nezasahuje žádný zahraniční zřetel a kde také nelze paralyzovat činnost vlády nějakou panikou. Leda pokusem o puč, ale jsme jisti, že k tomu pokusu nedojde. Blumova vláda použije tedy vydatně zákona, který dal ještě odhlasovat Laval — zákona o rozpouštění organizací polovojského rázu. Již pan Sarraut rozpustil „Action Française“ po atentátu na Bluma letos v březnu, ale bez náležitosti důrazu. Teď se půjde proti royalistům, fašistům rozličného typu, Ohnivým křížům atd. celým tlakem, který onen zákon vládě dává. Nezklameme-li se, mají tyto ligy úmysl uniknout zákonu tím, že se změní v politické strany, ale vláda bude mít dost prostředků, aby včas demaskovala a zmařila tyto plány. Rovněž je možno považovat za jisto, že bude zakročeno proti vyděračskému tisku, a za velmi pravděpodobno, že vláda přinutí všechny listy, aby předkládaly veřejně svou roční bilanci — věc to běžná v Anglii, ale nesnadná v Paříži, kde by právě největší listy měly největší potíže, kdyby měly veřejně udat zdroje svých příjmů. Nová vláda nebude pěstovat nějaký zásadní antiklerikalismus — v levé frontě jsou také velmi dobré elementy katolické — ale postará se, aby laickost státu přestala zase být prázdným slovem.

V zahraničních věcech.

Toto všechno půjde celkem hladce. Přikročíme k souboru druhému, týkajícímu se věcí zahraničních. Program lidové fronty chce „mezinárodní součinnost v rámci Spo-

lečnosti národů pro kolektivní bezpečnosť definováním útočníka a automatickým a solidárním prováděním sankcí, soustavně úsilí o odzbrojení uzavřením smluv nejdříve o limitaci, pak o všeobecné, současné a kontrolované redukce vojenských sil, postátnění válečného průmyslu, odmítnutí tajné diplomacie, zpružnění procedury pro případnou pokojnou úpravu smluv, ohrožujících mír světa, rozšíření na východní a střední Evropu systému paktů, přístupných všem podle vzoru paktu francouzsko-sovětského“. Program socialistický dodává k tomu iniciativu, směřující k opětovnému svolání odzbrojovací konference a smlouvy charakteru mezinárodně-hospodářského, na př. o mezinárodní stabilisaci měn, o potlačení mezinárodních spekulací proti měnám jednotlivých států, o zamezování daňových defraudací uléváním kapitálů za hranice. I zde najde vláda celou svou většinu za sebou, snad dokonce rozšířenou o některé skupiny středu. Jenže zde ovšem nezáleží na francouzské vládě samé, aby se tyto všechny dobré věci splnily. Je přímo tragické, že se levice dostává k vládě ve chvíli, kdy se připravuje likvidace aféry habešské, kdy se mluví o odvolání sankcí a kdy anglická vláda a konservativní strana prožívají rozčarování ze Společnosti národů. Je pravděpodobno, že Blumova vláda podnikne pokus o „redressement“ světového veřejného mínění pro Společnost národů, že se okázale postaví na půdu jejího paktu.

Je možno ještě mnoho vykonat a mnohému zabránit v Evropě. Nemýlíme-li se, přijme nová vláda s některými menšími změnami francouzský plán celkové evropské bezpečnosti, který předložil nedávno Flandin. Styk s Malou dohodou a se Sověty bude zase organický, a co lze po této stránce odčinit z Lavalových chyb, bude odčíněno. Blumova vláda nechce být paladinem nějakého tažení proti fašismu v Evropě. Ale nebude se propůjčovat k tomu, aby dělala fašismu oporu. V celé její diplomacii se to pocítí a budou asi i změny v osobách na vlivných diplomatických místech. Bude jistě ctižádostí Blumovou, aby připojil své jméno k nějaké odzbrojovací konvenci, jako to bylo ambici Hendersonovou. Pokus učiněn bude. Otázka je, jaký bude mít úspěch za nynější mezinárodní situace. Soukromé výrobě zbraní a soukromému prodeji zbraní, aspoň ve Francii, bude však učiněn konec.

Konečně

věci finanční a hospodářské.

Zde bude postavení vlády nejsvízelnější jednak proto, že v tom je veřejné mínění velmi nedůtklivé a dá se snadno poplašit, jednak proto, že jednotlivé frakce levé fronty samy nejsou jednotny v názorech na nápravu. Vezmeme-li opět za základ volební program levé fronty, najdeme v něm zřízení státního fondu pro nezaměstnané, zkrácení pracovní doby bez zkrácení mezd, rychlé provedení obsáhlého plánu veřejných prací, revalorisaci zemědělských produktů a potlačení nadměrných zisků obilního meziobchodu, zřízení státního obilního ústavu, odvolání nejhorších výstřelků loňských deflačních dekretů, novou úpravu zákona o bankách a akciových společnostech, znárodnění Banque de France, demokratickou reformu daňového systému, hlavně spravedlivější vzestupnost daně z příjmů, potlačení daňových podvodů zřízením daňové legitimace, znemožnění útěku kapitálů za hranice. Socialisté ve svém programu chtějí kromě toho některé sociální zákony, u nás již provedené, starobní sociální pense od šedesáti let, kromě obilního ústavu také ústav masný a vinný, moratorium pro selské a maloobchodní dluhy atd.

Na poli speciálně hospodářském a finančním žádá socialistický program kromě úplně nové úpravy a zjednodušení celého francouzského fiskálního systému — tři základní daně místo dosavadních sto padesáti — pozitivní boj s hospodářskou krizí „zvýšením nákupní schopnosti mas, oživením výroby a ulehčením hospodářskému životu, jenž se prohýbá pod překrvenou správou starého a nespravedli-

vého daňového systému“. Kromě návrhů, směřujících k lepší úpravě veřejného dluhu a dočasnému zastavení amortisace, volá tento program po „znárodnění — nationalisace, nikoli étatisation — velikých kapitalistických monopolů a odevzdání jejich správy dělníkům a veřejnosti pod kontrolou státu“. Mezi těmi monopoly jsou výslovně uvedeny doly, pojišťovací společnosti, velké závody metalurgické, chemické a elektrické, železnice, petrolej, cukrovary a rafinerie, a konečně úvěr a banky. Ani v tom, ani v onom programu se však nemluví o tom, co zajímá lidi nejvíce — zamýšlí-li vláda lidové fronty bránit dosavadní hodnotu franku, či hodlá-li přikročit k devalvaci. Všechny uvedené reformy jsou lidem celkem přijatelné a je pozoruhodno, s jakým klidem se i ve velmi konservativní společnosti mluví o potřebě reorganisace emisní banky. I ti, kdo nepřipouštějí její postátnění nebo znárodnění, uznávají beze všeho nutnost zdemokratisovat ji a zlomit samovládu regentské rady. Zde tedy vláda na nějaký zoufalý odpor nenarazí; sáhnout na měnu by však byla choulostivá operace i tehdy, kdyby ji hospodářské nebo finanční důvody naléhavě vyžadovaly. Socialistická strana šla do voleb pod heslem „ani deflace, ani devalvace“. Radikálové byli rozdvojeni — Herriot je rozhodným odpůrcem devalvace v jakékoli formě, Daladier naopak je stoupencem „pružné měny“. Ironií osudu jsou největšími odpůrci devalvace — aspoň byli ve volební kampani — komunisté, kteří vystupovali velmi energicky ve svých řečech i plakátech proti těm, kteří si přejí ztroskotání franku.

Dodejme, že tu jde o otázky, jež nesnesou dlouhého odkladu. Stav státní pokladny není růžový přes optimismus nynějšího ministra financí, úvěr státu doma je nesnadný a drahý — Francie si vypůjčuje v Londýně snáze a za výhodnějších podmínek než na pařížském trhu — a některá sociální opatření, jež nová vláda bude musít velmi brzy provést, hlavně zvýšení pensí, osekáných Lavalovými dekrety, podlomí i fiktivní rovnováhu řádného rozpočtu, na které si pan Regnier tak zakládal. Také plán veřejných prací, ačkoli spoléhá více na úvěr soukromý, má být prováděn regionálně, to jest tak, že v každém obvodu by bylo apelováno na úvěr těch, kdož by z chystaných prací měli viditelný a přímý prospěch — bude vyžadovat pomoci státu. Je tu konečně jedna otázka zásadní: je-li vůbec možno odklidit hospodářskou stagnaci a podržet přitom měnu, jež činí francouzské zboží za hranicemi příliš drahým a odstrašuje cizince od návštěvy země, kterou kdysi tak rádi vyhledávali. Do této chvíle není známo, co hodlá Blum v této věci podniknout. Zatím je možno považovat za velmi pravděpodobno, že se vyvaruje jakýchkoli gest, jichž od něho bude snad žádat krajní levice, ale jež by mohla být špatně vyložena ve veřejnosti, a že nepůjde nad to, co veřejnost psychologicky snese. V krátkém prohlášení, jež učinil po rozhovoru s prezidentem republiky a s panem Sarrautem, praví výslovně: „Veškerou snahou vlády lidové fronty bude obnovit činnost a blahobyť, oživit všechny zdroje národního života. Tato obnova je nemožná bez širokého úvěru, který země otevře sama sobě. Kdybychom sahalí k násilí a vyvolávali nepokoj a zmatek, jednali bychom proti svému vlastnímu cíli.“

Je tedy zřejmé, že se nová vláda pokusí dát zemi onen „choc psychologique“, který by uvolnil obrovské a doposud v podstatě nedotčené zdroje hospodářské energie národa. Francie může opravdu provést hospodářskou obnovu bez deflace a bez devalvace, obnovením důvěry v sebe samu. K vládě se dostávají noví lidé a přicházejí s novou ideologií; nejsou zatíženi ani předsudky, ani rutinou. Ale ovšem mají proti sobě celou obrovskou tíhu předsudků hospodářské ideologie staré, již se nechce umíť po dobrém. V každém Francouzi, ať konkrétně náleží do kterékoli společenské třídy, je ukryt maloměšťák s typickými maloměšťáckými reflexy. Úspěch nové vlády záleží tedy v podstatě na tom, do jaké míry dovede překonat tuto nedůvěřivou a nepodnikavou národu. Přejme jí štěstí v tomto experimentu.

národní hospodář

Occidentalis:

Nynější role Göringova

(Göringovo kapitalistické křídlo.)

Göring má zachrániti kapitalismus.

Pruský ministerský předseda Göring, generál letectva a říšský mistr lovců, není jen sběratelem uniform, nýbrž i hodností. Byl-li právě jmenován říšským diktátorem surovin, je to svědectvím toho, že Hitlerovo Německo hledá vždycky ve stejné situaci stejný lék: kde rostou obtíže, tam si najde silného muže.

Göringovo jmenování spadá do okamžiku největší hospodářské tísně. Zdánlivá konjunktura, která se rozvinula v Německu na základě neproduktivních investic zbrojařských, sváděla povrchní pozorovatele k chybnému úsudku o hospodářském postavení Německa. Ve skutečnosti ukazuje se stále obtížnějším zalepovati trhliny. Nahromaděné zásoby zboží vyžadují, aby byl vystupňován export. Břemeno dluhů je tak vysoké, že se nedá již stupňovati. Kromě toho jsou Hitlerovi poddaní stísnění docela mimořádným břemenem daňovým.

V této situaci se objevuje jmenování Göringovo, jenž již dávno byl spjat něžným poutem s německým těžkým průmyslem, jemuž opatřil obrovské zakázky zbrojařské. Současně se tu dostává na první místo hospodářské nejprudší odpůrce socialistických tendencí, které jsme kdysi viděli na levém křídle hitlerovském. On je také právem označován za původce německé bartolomějské noci z třicátého června 1934. Jeho jmenování je Hitlerovou odpovědí na stále silnější útoky „levice“, namířené proti Schachtovi. Zdá se, že tím byl učiněn radikálům alespoň částečný ústupek. Schacht nebyl sice odstraněn, byl však zbaven části svých plnomocí, jeho diktatura byla zkrácena a on sám byl podřízen Göringovi. Tak se stalo, že nenáviděný muž byl podřízen representantu strany.

Ve skutečnosti je to jen zdánlivá koncese radikálům: po hospodářské stránce totiž radikálové utrpěli zase jednou porážku. Nedosáhli toho, aby Schacht byl odstraněn: naopak byl posílen tím, že na oporu jeho politiky byl vystaven representant nejreakčnějšího hakenkreuzerského křídla a oblíbený důvěrník zbrojařského průmyslu. Byl to tah šachovými figurkami, jenž se dá snadno propagandisticky využít. Teď se může hitlerovský režim vůči svým radikálům odvolati na to, že hospodářským diktátorem je straník a nikoliv stranou stojící odborník a že to není žádný „muž vysokého kapitálu“. A na venek se dá situace vylíčiti tak, že Schacht, zástupce „mezinárodního bursovního kapitálu“, byl zatlačen do pozadí. Při vyjednávání s hospodářskými kruhy však se může poukazovati na to, že starý kurs byl zachován a že zájmy těžkého průmyslu mohou být nyní chráněny ještě lépe než dříve. Göringův úkol spočívá totiž v tom, aby celé německé hospodářství bylo přebudováno v „hospodářství branné“ a aby tímto způsobem zbrojení vojenské co nejdůsledněji bylo doplněno i hospodářskou přípravou války. Osud Německa a osud Evropy tím vstoupil do nového období.

Jak těsně je spjat osud Göringův s těžkým průmyslem, ukazuje volba jeho nejvyšších úředníků. Jeho státní tajemník *Grauert* je hlavním zástupcem zákulisních průmyslových zájmů. Tento muž měl kdysi vůdčí zásluhu o uskutečnění ocelářského kartelu. On sblížil Göringa s *Thyssenem* a on uvedl Hitlera k rýnským a západofalckým průmyslníkům.

Hrozí druhá revoluce.

Přede dvěma roky byla „druhá revoluce levého křídla Hitlerovy strany“ násilně potlačena. Dnes nastala situace,

kteřá je tehdejší situaci zatraceně podobná. Sociální radikálové působí režimu největší starosti. Dožadují se neomezených výdajů ze státní pokladny ve prospěch zopatrření práce. A kapitalističtí exponenti strany jako Schacht nebo Goering jsou dnes ještě méně než kdy jindy ochotni splnit tyto nároky. Současně však spolu s Hitlerem mají starost o to, jak ovládnou náladu davů, které se vzpírají proti tomu, aby podpory a výdaje na opatření práce byly zkráceny a aby opět stoupla nezaměstnanost. Pod vládou diktatury tyto náladové faktory sice mnoho neznamenaají, pokud nepřivedou vývoj k nové konstelaci mocenské. Pánům třetí říše však nemůže býti lhostejno, dokáže-li se jim zcela jasně, že nedodrželi kdysi dané sliby a že dělali pravý opak toho, co kdysi ohlašovali.

Podporování Schachta nacionálněsocialistickou stranou bylo radikálními živly již dávno co nejostřeji kritizováno. V Schachtovi je kritizován představitel finančního kapitálu, od něhož nacionální socialismus měl osvobodit. Před rokem velký počet velkých funkcionářů Hitlerovy strany intervenoval v Hnědém domě u Hitlera a dožadoval se Schachtova sesazení přímo v ultimativní formě. Byl tehdy obžalován jako „nejvlastnější nepřítel nacionálního socialismu“ a tvrdilo se, že má-li býti udržena diktatura strany, musí Schacht býti ihned sesazen. Tehdy prý Hitler slíbil, že Schachta sesadí ještě na podzim 1935. Od tohoto okamžiku měl v Německu nastati již dlouho žádaný kurs protikapitalistický.

Teď se radikální živly rozpomněly na onen příslib a naléhají, aby konečně byl splněn. Naléhají tak důtklivě, že se zdá, že diktátoři nenajdou jiného východiska, než přikročiti k hromadnému zatýkání. Tak došlo v poslední době v Berlíně k zatčení pěti až šesti set osob, nejen z řad nespolehlivých oportunních straníků, nýbrž i z řad jejich nejstarších příslušníků. Důvodem jejich nespokojenosti je nepopíratelná skutečnost, že stejně jako kdysi v dobách císaře Viléma se strádají obrovské válečné zisky, ačkoliv není ještě válka. A při tom ustavičně citovaný „neproměnný program strany“ slíbil, že jakékoliv válečné zisky budou bez výjimky zastaveny. Na tento bod programu se stále znovu a znovu ukazuje ve shromáždění strany a žádá se jeho splnění.

Jak vypadají dnes válečné zisky.

Zisky německého zbrojařského průmyslu jsou opravdu obrovské. Ani nejsou snižovány ani není vyhlídka na to, že by byly pohlceny státem ve smyslu nacionálně socialistického hesla, že prospěch celku musí nastoupiti místo zisků jednotlivců. Dochází dokonce k opaku: zbrojařské podniky, které jsou vlastnictvím státu, se zase převádějí do soukromého vlastnictví, jak došlo počátkem března 1936 k soukromému převzetí firmy „Deschimag“, a v polovině března 1936 k převzetí „Stahlverein“.

Jak vysoké jsou zisky zbrojařského průmyslu, o tom je možno si udělat představu, všimneme-li si, oč stouply hrubé výnosy. Od obchodního roku 1932-33 do obchodního roku 1934-35 vidíme u koncernů, pracujících především pro zbrojení, tento vzestup:

u firmy Hösch	vzestup o 41%
„ „ Klöckner	„ „ 53%
„ „ Haniel (Gutehoffnungshütte) „ „	65%
„ „ Metallgesellschaft	„ „ 53%
„ „ Siemens	„ „ 95%
„ „ Krupp	„ „ 96%

Přesné číslice obrovských zisků nedají se u těchto podniků zjistiti, poněvadž bilance těchto zbrojařských firem jsou uměle zahaleny. To dokonce konstatoval i oficiální nacionálněsocialistický list „Deutsche Volkswirtschaft“, jenž praví:

„Nedá se popříti, že velké kapitálové společnosti skrývají své zisky z konjunktury investiční a zbrojařské v letech 1933—1935 v tichých rezervách, ve vysokých odpisech a jiných bilančních praktikách.“

Ještě lépe než pouhé číslice ilustrují situaci slova dělového krále Kruppa, jenž 27. března 1936 pravil k Hitlerovi: „Naše srdce vám věčně náležejí“. Nemáme nejmenšího důvodu, abychom pochybovali o tom, že tento projev vděčnosti byl míněn upřímně.

Kapitalistické podniky rostou.

Německý zbrojařský průmysl stojí v období vysoké konjunktury. Není vidět ani nejmenší náběh k tomu, že by snad měl být uskutečňován socialisační program. Věřící nacionální socialisté, kteří brali vážně slibovaný boj proti kartelům, trustům a koncernům, konstatují teď s úžasem, že i po této stránce byli zklamáni. Právě v poslední době se opakovaly případy, že byly vytvářeny nové a nové koncerny v tak rozsáhlém měřítku, že se mluvilo dokonce i o nové éře Stinnesově. Dnešní hospodářská situace Německa skutečně připomíná doby inflační, kdy kterýkoliv velkopřemýslík rýnský, člověk jakékoliv pověsti, mohl získati za málo peněz velké množství podniků, z nichž vytvářel nesmyslně seskupené mamutí koncerny. Tento vývoj začalo „koncernní dobrozdání“ jednoho z mocných národohospodářů nacionálně socialistických, generálního ředitele Kisskalta, jenž se otevřeně dožadoval výhod pro utváření koncernů. Nedlouho poté prohlásil na hamburské přednášce státní tajemník Schlegelberger, že výhody pro koncerny musí dojít výrazu v novém německém právu. Není však třeba zvláštních akcí: nové a nové koncerny vznikají v Německu samy.

Roku 1933 a 1934 se zdálo, že vývoj půjde jiným směrem. Tehdy se ještě zdálo, že programatická prohlášení nacionálně socialistická budou mít skutečný vliv. Vznikalo hnutí, které vidělo v uvolňování koncernů věc účelnou a ideální. Zanedlouho se však obraz změnil. Roku 1934 byly vtěleny slezské cukrovary do koncernu Süddeutsche Zucker A.-G., rok poté byla vytvořena nová wagonová skupina v západním Německu, rozšířila se pak společnost „Elektrische Licht- und Kraftanlagen“ o továrnu na kabely a na rozhlasové přístroje a jiné. Důvody, proč tyto koncerny vyrůstají, jsou tytéž jako v době inflační: existuje zdanlivá konjunktura, která uvolňuje zásoby hotového kapitálu. Hotové peníze je třeba ihned investovati, poněvadž vysoké hotovosti dnes v Německu daleko více na sebe přitahují pozornost, než peníze, užití na investice. Tak šíří se v nacionálně socialistickém Německu způsob hospodaření, proti němuž strana původně co nejhroliivěji bojovala.

Goebbels v čele Schachtových nepřátel.

Všechna tato fakta se kladou za vinu „Schachtovu kursu“. Vůdce radikálů, bojujících proti Schachtovi, mezi vládnoucími je dr. Goebbels. Byl-li Hitler nazýván „bubeníkem“, je třeba Goebbelse s jeho vřeským tónem a s jeho gesty nazvati „trubačem“. Úloha, kterou si od počátku vyvolil, mu znemožňuje, aby byl umírněný. Chce-li někdo strhovat davy, nesmí býti vlažný: na velké zástupy účinkuje jen radikalismus, ať už je pravý nebo nepravý. Proto musil zdánlivý radikalismus být od počátku přirozeným postojem Goebbelsovým. Vždyť náležel už původně ke skupině Strasserově, jež představovala levé křídlo strany. Teprve když Hitler rozdrtil severoněmeckou Strasserovu opozici, připojil se Goebbels k Hitlerovi, hrál však i nadále vždycky muže se socialistickými ideály. Tak se také stalo, že záhy po jmenování Schachtově stal se Goebbels mluvčím „levice“, která potírala Schachta jakožto exponenta kapitalistického hospodářství. Potíral ostrým způsobem všechny Schachtovy požadavky, ačkoliv představovaly jedinou možnou záchranu kapitalistického řádu. Schacht se dožadoval skončení dlužnického hospodaření, zastavení nerentabilních státních výdajů, zpomalení výdajů na zbrojení a osvobození hospodářství od nedobrovolného a neproduktivního zatížení tím, že je zaměstná-

váno více dělníků než je třeba. Kromě toho žádal zvýšení státních příjmů novými daněmi a rozhodně se stavěl proti znehodnocení marky.

Všechny tyto požadavky označuje Goebbels jako nesrovnatelné s duchem strany, protože prý maří všechny výboje nacionálně socialistické revoluce, protože co nejtěžším způsobem znesnadňují psychologickou situaci strany. Označuje tuto politiku za reakční a hraje si na revolucionáře, jenž musí zabrániti uskutečnění Schachtovy linie. Aby toho dosáhl, mobilisuje Goebbels tisk strany a dosáhl i toho, že všechny novoroční články roku 1936 byly psány na moto: „Náš požadavek do nového roku: socialismus“.

„Černá fronta“ — proti oběma.

S podobnými hesly by měl být Goebbels vlastně nacionálním socialistům sympatickým. „Černá fronta Otty Strassera“ však v něm vidí zrádce, poněvadž spolupracuje s Hitlerem a nepostaví se proti němu do opozice. Cílem Strasserových lidí je odstraniti Hitlera a s ním i vedoucí lidi dnešní vlády. Teprve před nedávnem ohlásili na konferenci ve Štrasburku „boj proti Hitlerově soustavě všemi prostředky“. Otto Strasser, bratr Gregora Strassera, který byl 30. června 1934 zavražděn, zastává názor, že revoluční vláda, která bude dosazena po pádu Hitlerově, nemůže jen prostě navazovati na doby předhitlerovské. Reprezentuje názory těch nacionálních socialistů, kteří touží po novém řádu hospodářském, společenském a kulturním. Jako šestý bod jeho nedávno vydaného programu najdeme požadavek, aby kapitalistický hospodářský řád byl zrušen a aby německé národní hospodářství bylo zestátněno.

Aby tohoto cíle bylo dosaženo, navazuje na politické plány zavražděného generála Schleichera, jež měly být uskutečněny před Hitlerovým nastoupením k moci. Schleicher se tehdy snažil vytvořiti novou frontu německého socialismu, v němž měly odborové organizace dělnické být zastoupeny společně s říšskou obranou a s nacionálně socialistickou mládeží. Strasser chce uskutečniti jakýsi stát stavů a rad, jenž by uskutečnil „skutečnou vládu lidu“. Rozhodně odmítá diktaturu strany. Jeho hnutí mimo hranice Německa je zvláště důležité v tom, že se jednoznačně staví proti celé zahraniční politice Hitlerově. Otto Strasser potírá Hitlerův útočný pangermanismus a staví na jeho místo včlenění Německa do „evropské federace“.

Boj o hospodářský kurs.

„Protikapitalistická touha“ širokých vrstev německého národa, na níž spekuluji nacionální socialisté, se objevuje čas od času i v Německu. Toto hnutí není ani podnes ještě zcela potlačeno, naopak, stojí před obdobím nové aktivity. Tak mohli jsme se před nedávnem dočísti v nacionálně socialistických novinách „Rheinfront“ článek, který se radikálně dožadoval vyřešení sociálního programu bojujících tříd a prohlašoval, že v otázce socialismu vidí dnes největší otázku, jež může státu býti uložena:

„Byli bychom hloupými a špatnými revolucionáři, kdybychom se neodvážili své dílo dokončiti. Po odstranění stran musí být odstraněn kapitalismus. V tomto požadavku musí vůditi každá vážná úvaha o společných věcech národa. Kdo je pro národ, musí bojovat proti kapitalismu. Kdo chce sloužiti národnímu společenství, může to učinit jen jako bojovný socialista. Kapitalismus je duchem a praxí sociální nespravedlnosti. Kdyby dnešní teroristický kapitalismus měl zůstat, nebylo by vyhlídka na to, že bude dosaženo jedinou skutečnou duchovní jednoty národa.“

I tento článek je zřejmě namířen proti Schachtovi. Je však jasno, že při tom nejde jen o Schachtovu osobu, nýbrž o nejrozhodnější otázku dnešního Německa: je-li slovo socialismus v pojmenování nacionálně socialistické strany jen pouhým demagogickým trikem, na nějž byly nalákány miliony straníků — či je-li její skutečnou tendencí. Říšský hospodářský ministr, těmito socialistickými tendencemi ohrožen se všech stran, snažil se upevniti své postavení:

jednak tím, že se spojil s konservativními kruhy a s říšským zahraničním ministrem Neurathem i s armádou — a jednak tím, že v rámci nacionálně socialistické strany pro sebe získal vedle Hitlera i jiné významné osobnosti. Dosáhl zřejmého úspěchu, když vůdce komise pro hospodářskou politiku Bernhard Köhler napsal před nedávnem do „Völkischer Beobachter“ a do únorového čísla „Deutsche Volkswirtschaft“ obranu Schachtových požadavků. Vidí v nich nový směr, který musí nastoupiti nyní, kdy státní konjunktura je u konce a kdy je třeba zbývajících dva a půl milionů nezaměstnaných odstraniti buď přeřazením do jiných oborů nebo přesídlením, nikoliv však zařazením do produkce. Stavěl se také za zvýšení daní a dožadoval se, aby dnešní výkonnosti bylo dosaženo s použitím menšího počtu pracovních sil. Domáhá se tedy racionalisace, která odporuje dosavadní praxi.

Hitler podpírá Schachta.

Celý rok váhal Hitler, aby se rozhodl mezi kapitalistickým a socialistickým křídlem své strany. Počátkem letošního března byly protiklady zahroceny co nejhrozivěji. Nebylo pouhou náhodou, že lipské veletrhy nebyly zahájeny říšským hospodářským ministrem, nýbrž dr. Goebbelsem. V téže době měl Hitler rozmluvu se Schachtem, v níž mu Schacht ujasnil, že situace je neudržitelná. Schacht se dožadoval, aby měl diktátorskou moc určovati státní výdaje. Výdajové hospodářství německé říše je totiž tak nespořádané, že si o tom mimo hranice této spořádané diktatury ani nemůžeme učiniti představu.

Je jasno, že každé ministerstvo a každá stranická organizace se dožaduje při každé příležitosti od státní pokladny ke stále novým účelům nových peněz a nikdo při tom nebere nejmenšího zřetele na rozpočet. Toto spojení státu a strany je zvláště groteskní, neboť jedním z nejoblíbenějších nacionálně socialistických argumentů proti výmarskému systému bylo právě totéž hospodaření dřívějších stran. Je bizarní, čteme-li pohoršené prohlášení Göringovo o tom, jak pruská vláda Severingova použila 1.4 milionů marek ke stranickým účelům (což bylo nesvědomitým jednáním, jež musí být zaslouženě potrestáno) a podíváme-li se na o mnoho horší nacionálně socialistickou praxi dnešní. V Třetí říši stala se podobná „ne-svědomitost“ samozřejmostí. Proto se dožadoval Schacht, aby byl jmenován vrchní komisař s mocí diktátora, jenž by rozhodoval nejen o výdajích jednotlivých ministerstev, nýbrž i o výdajích strany. Byl ovšem pevně přesvědčen, že není druhého člověka, vhodného pro tento úřad, než on sám.

Tu došlo k Hitlerovu rozhodnutí: nedal za pravdu levému křídlu strany, nýbrž udržel Schachta, jeho pravomoc však nerozšířil, nýbrž posadil mu před nos leteckého generála Göringa, o jehož zvláštních schopnostech na poli hospodářském dosud nikdo nic neslyšel. Tímto manévrem je nyní Schacht lépe než kdykoliv předtím chráněn proti útokům levých radikálů. Mají teď proti sobě jako hospodářského diktátora Göringa, který je již beztak nenáviděn, proti němuž však levice může agitovati jen daleko opatrněji, poněvadž je vedoucím exponentem strany. Již opět ohlašuje Goebbels velikou „brannou obět“ majetných vrstev, která je označována za socialistický čin, a která má opět zachytit sociální touhy širokých vrstev. Je na ní ovšem pramálo socialismu, poněvadž je pouhým opakováním „branné daně z roku 1913“, kterou se ovšem tehdy nikdo neodvážil označiti socialistickou. Nadto ještě ohlašuje Goebbels nový projekt na vnitřně-politickém obzoru, jenž má uspokojiti požadavky nejradikálnějších: **s o c i a l i s a c i b a n k.**

Jmenování Goeringa hospodářským diktátorem však ukazuje, že v samotné straně nacionálně socialistické jsou konservativní síly, dnes jako včera, nesrovnatelně silnější než síly revoluční.

filosofie a psychologie

Jindřich Löwenfeld:

Freud, jeho škola a jeho kritikové

(K osmdesátým narozeninám tvůrce psychoanalysy.)

Vylíčení poměr nejružnější kritiky k Freudovi je nevyčerpatelnou kapitolou, jejíž vylíčení by podalo obraz celé naší epochy, duchovních proudů, které byly psychoanalysou oplodněny, mohutných protiproudů, které analýsa probudila. Žijeme ještě příliš hluboko ve své době, než abychom mohli plně přehlédnouti, jaký mělo význam životní dílo Freudovo ve vytváření naší epochy, co bude znamenat v budoucnosti a abychom určili, kde všude jsou stopy Freudem vyvolaných ohlasů.

Freud je velkou badatelskou osobností, jež působila na svou dobu neobyčejně mnohotvárně. Freud sám byl zprvu překvapen pohoršením, které jeho dílo vyvolalo. Nebyl však ochoten k nejmenším koncesím vůči svým kritikům, vzdálil se z bojovných linií do své pracovny a vytvářel tu své životní dílo, knihu po knize. Netoužil po vnějším úspěchu, který by ho byl přinutil jen k ústupkům. Knihy svých prvních let nechal často dlouho v psacím stole a stále znovu a znovu je přezkoumával. Teprve ve chvíli, kdy si byl jist svými výsledky, nedal se pohnouti ani k nejmenším ústupkům, ačkoliv by si tím byl zajistil daleko pohodlnější život. Od samého počátku ztrácel pro své dílo přátele, svou vědeckou pověst a naučil se snášeti posměch. Je to vlastností všech velkých badatelů, kteří přinášejí nové pravdy. Když Freud vědecky dokazoval úlohu sexuality v dětském věku, vyčítali mu kritikové, že znesvěcuje nevinnost dítěte. Žádali na něm, aby alespoň místo slova „sexus“ užíval slova „eros“. Freud však byl přesvědčen, že musí, jak tomu ve vědě je zvykem, nazývat pravou věc pravým jménem.

Freud stál celé desetiletí sám. Teprve poněmáhle se vytvářel kruh jeho přátel, stoupenců a žáků, kteří vytvořili ve Vídni malou skupinu. Z této skupiny se později vytvořilo mezinárodní sdružení psychoanalytiků, z něho vycházeli žáci, kteří se později stávali Freudovými odpůrci a kritiky a vytvářeli své vlastní soustavy.

Fronty proti Freudovi.

Freudovy osmdesáté narozeniny zřetelně ukázaly, že jeho dílo má světový význam. Proniklo do všech dílů světa a do všech jazyků. A přece se proti psychoanalysě bojují zvláště prudkým a zarytým způsobem. Mnozí uznávají Freuda samotného a význam jeho osobnosti, a přece potírají všestranně jeho nauku. Podivným zjevem je, že oficiální psychiatrie, která už roku 1911 v Bleulerově knize o schizofrenii se silně nasákla pojmy z psychoanalysy, mlčky převzala četné podrobnosti a mnohá Freudova hlediska — a přece obyčejně autora těchto věcí ostentativně zneuznává. Slavný německý psychiatrik Bumke napsal před několika lety posměšnou kritiku o Freudovi, v níž popíral existenci podvědomí jakožto směšný a absurdní předpoklad.

Freudova nauka byla vybudována v pomalé praktické i teoretické práci během padesáti let. Vyrostla organicky z původních kořenů, rozvětvila se velice bohatým způsobem, všechny pozdější poznatky, k nimž jsme dnes dospěli, však spočívají na prvních objevech Freudových. Je to metoda volné asociace, nauka o podvědomí a zatlačení do podvědomí, dynamické chápání duševního života, který je zápasem mezi pudem a mezi obranou proti němu, a konečně nauka o neurotických příznacích, které jsou výsledkem duševního konfliktu. Psychoanalýsa dospěla dnes k velikému bohatství speciálních poznatků, rozvinula se v soustavu — v celku však nedošla zásadní proměny, nýbrž byla jen vybudována do větší šíře.

Fronty odpůrců Freudových se různě měnily a posouvaly. O tom, docházela-li Freudova nauka ohlasu, potlesku nebo probouzela-li odpor, rozhodovaly hospodářské, sociální a kulturní proměny posledních desetiletí. Ještě podnes stojí svět nepřátelsky proti psychoanalýze, která je pro něj zneklidňujícím elementem. Když Freud v devadesátých letech minulého století počal své dílo, byl svět kolem pokojný a zajištěný a rostoucí hospodářství se svým přibývajícím bohatstvím ukájelo všechny potřeby. Přírodní vědy a technika stály v čele vědeckému úsilí. I ve vědě psychologické se postupovalo pomocí laboratorních pokusů, zkoumaly se na příklad rychlosti reakcí — základnímu duševnímu dění však se šlo opatrně s cesty. Když Freud, na něhož měly vliv myšlenky Darwinovy, počal aplikovati přírodovědecké badání o příčinách jevů i na zážitky duševní a na duševní poruchy, počali se psychologové brániti. Zatlačení pudových základů a potlačení hrozivých podzemních sil nehodilo se do světa, jenž byl přesvědčen o tom, že je výborně zařízen a nepřál si, aby byl zbavován svého klidu. Z tohoto důvodu bylo Freudovo badání o vzniku neurotických stavů současně, aniž to jeho autor původně zamýšlel, útokem proti morálnímu pokrytectví nasycených měšťanů. Tento útok přicházel tehdy současně i s jiné strany; vzpomeňte na *Wedekinda*, *Strindberga* a jiné. Analytické výsledky rušily světový názor, který si tehdejší doba vytvořila, nehodily se ani do náboženského ani do přírodovědeckého, technického a racionalistického světového názoru rozvíjejícího se kapitalistického hospodářství.

Protipansexualismu.

První kritický ohlas, na nějž narazila nauka Freudova, bylo morální pobouření.

Tehdy vznikla také proti freudovské psychologii námitka pansexualismu, kterou slyšíme často ještě podnes. Je to účinné heslo, které má u obecnosti vyvolati pobouření a úžas nad tím, a kterým má býti označeno, že prý Freud nezná nic než pohlaví a neuznává žádné vyšší duševní a morální vlastnosti člověka. Tato námitka mohla býti formulována a opakována pouze tam, kde se předpokládala lehkověrnost citové předem již zaujatého čtenáře. Již první díla Freudova došla k poznání, že neurotické příznaky jsou výsledkem duševního rozporu mezi pudovými hnutími s jedné strany a mezi silami morálního zabarvení, které vedou k potlačení pudových hnutí. Toto pochopení duševního života jakožto dynamického dění, v němž mezi sebou bojují rozličné vrstvy lidského duševního života od počátku v nauce Freudově udávalo směr. Freud dospěl nejen k poznatkům, že člověk je pudovější a nemravnější nežli sám ví, nýbrž i k poznatku, že je daleko morálnější. Neboť funkce a působnost „instance svědomí“ proniká až hluboko do lidského podvědomí.

Kritika Adlerova.

Námitka pansexualismu měla usnadniti boj proti skutečným objevům Freudovým, proti úloze, kterou hraje sexualita při vzniku neurotických stavů, kterou hraje jako hybná síla kulturních vymožeností. Tyto objevy dohromady hrozily, že svrhnou člověka s jeho pyšného morálního piedestalu. Vládcé světa s optimismem své denně rostoucí prosperity byldotčeni na nejcitlivějším místě. Člověk, jenž si podrobil páru a elektrinu, zemi a vzduch, i barbarské obyvatele dalekých osad, tento člověk že by nebyl pánem svého vlastního nitra? Psychoanalýza se objevila jako nauka, jež odporovala přáním a nárokům tohoto vládce, jež působila převratně a raději měla být v zárodku potlačena. A analytické badání morálních instancí a jejich vzniku v dětských letech se nezastavilo ani před rodinou: s jedné strany ukázalo pudové hnutí, směřující k rozkoši, na druhé straně ome-

zující nároky vnějšího světa, hrozícího nebezpečím, světa, který přistupuje k dítěti prostřednictvím rodiny a tlumčí mu požadavky a zásady státu a společnosti. Všem zpátečnickým mocnostem zdál se Freud po této stránce nejen výzkumcem duševního života, nýbrž viděl v něm i člověka, který vrhá světlo do onoho příjemného temna, v němž vládnoucí ideologie viděla základy existujícího společenského řádu.

Stoupenci socialistického řádu bojovali proti Freudovi, protože se jim zdálo, že snáší argumenty proti racionalismu a že znehodnocuje tehdy běžné pojmání duševních dějů, jež byly vykládány plochým materialistickým způsobem.

Neúčinnější námitkou v boji proti Freudovi zůstal „pansexualismus“. Nebylo snadno, aby Freud proti celému okolnímu světu, podporovanému mocí své tradice, zůstal neotřesen při svých názorech. Mnozí z Freudových žáků po této stránce ustoupili. Jednou z těchto nauk, vracejících se zpátky, je Adlerova individuální psychologie. Leccos přijímala od Freuda, vzdávala se však nejdůležitějších poznatků. V Adlerově nauce je sexualita zbavena své špatné pověsti, je podřízena úsilí po moci a po uplatnění, v jejichž službách stojí, čímž ty části Freudovy nauky, které jsou nejtrapnější a vzbuzují největší odpor, byly vyloučeny. U Adlera ztrácí nauka o zatlačení do podvědomí, jež je vlastním revolučním poznatkem duševního zážitku, svůj význam. Naproti tomu Adler zdůrazňuje pocit společenství, jenž se pacientovi vždycky znovu sugestivním způsobem předvádí spolu s řadou jiných receptů, připravených k použití. V jednotlivých psychologických otázkách „vědomého já“, v objevech pedagogických chyb a pedagogických pravidel došla individuální psychologie jistě k novým poznatkům a místy také znovuobjevila poznatky staré a hodnotným způsobem je zdůraznila. Individuální psychologie vděčí za svůj úspěch silnému ohlasu, probuzenému psychoanalýzou, i tomu, že se proti psychoanalýze stavěla. Individuální psychologie byla oslabeným destilačním produktem, jaksi zpracovaným pro mládež a pro měšťanské vrstvy, z něhož byly vyloučeny všechny nebezpečné složky i bohatá problematika psychoanalýsy. Místo nich bylo podáno lehce srozumitelné zjednodušení pro domácí potřebu.

Kritika Jungova.

Druhé velké hnutí, jež odpadlo od nauky Freudovy, je učení Švýcara C. G. Junga, jenž se stále více vzdaloval od přírodovědecké základny a docházel k mysticky náboženským formám. Uprostřed jeho nauky stojí také podvědomí, které bylo rozšířeno o mlhavý a rozplývající se pojem kolektivního podvědomí, které je „všeobecnou a na čase nezávislou formou duše“. Zatím co Freud pronikal do podsvětí podvědomí, aby je objasňoval a aby je učinil přístupné světu rozumu, aby rozšířil hranice lidského vědění — vidí Jung v podvědomí jakýsi pramen života, jemuž se člověk má oddati. Na místo vědy tu nastoupil náboženský světový názor. Právě dnes se nám ukázalo, jak je nebezpečný. Jung dosáhl největších úspěchů v dnešním fašistickém Německu, k němuž se horlivě a se sympatiemi přiznává a od něhož se nechává oslavovati.

Kritiky Freudovy nauky pozbyly své původní účinnosti v době válečné a poválečné, do níž spadá největší rozkvět psychoanalýsy. Když se zhroutil hospodářský prosperita, když starý společenský řád se počínal rozkládat, když hospodářská organizace světa zanechávala stále větší díl lidstva neuspokojený a když lidé ve své nespokojenosti hledali pomoc na všech stranách — v té době počínají se stavěti i jinak k otázkám rodiny, sexuality i psychologie vůbec. V psychoanalýze byla nalezena věda, velice blízká životu a pronikající do otázek všedních dnů, to právě na ní lidi strhovalo a budilo pro ni zájem. Tak se stalo, že duševní statky, kterých dobyl Freud, pronikaly do vědomí a vědění své doby nejrozmanitějšími cestami.

Kritika dnes používá jiných argumentů než dřív. Dříve se Freudovi vyčítalo, že jeho výklad je nevědecký a subjektivní — dnes je hlavní námitkou proti Freu-

dovi, že racionalisuje podvědomí. Z Německa byla psychoanalýza vyhnána, její objevy však se neobyčejně propagují z rozmanitých skresleninách a pokrouceninách. Do středu „politické medicíny“ se staví „německé nauky o léčení duše“ (deutsche Seelenheilkunde), které nejsou nic než snůškou pojmů freudistických, jungovských a adlerovských. Podvědomí prý je pramenem lidové síly a pud a krev se zdůrazňují. Dnes již se nevykládají příznaky nemoci opatrným způsobem, něco takového je už překonáno: místo toho nastupuje intuice, vykládá se „smysl německého člověka“ i smysl celých lidských skupin a kultur. Kdysi znamenalo dílo Freudovo životodárný útěk do neznámých končin duše, skok z exaktního, bezpečného a ztrnulého laboratorního myšlení, vzdáleného životu, do samého středu života. Dnes však představuje Freudova nauka složku rozumu, uvědomění ducha, stojící proti dnešnímu rozumu nepřátelským snahám, kritikům tonoucím v mystice a ohánějícím se frázemi.

Freudova psychoanalýza je velice přísná a obtížná věda, a není továrnou, dodávající seriově jednotlivé výrobky. Nedává pohotově odpovědi na každou otázku světového názoru, a nejeví ochoty sloužit dočasným potřebám politických vládců. Ostatně se k tomu ani nehodí. Dílo Freudovo však směřuje dále než jeho doba, řadí ho k velkým myslitelům lidského osvícení, k těm vědcům, kteří pomocí lidského vědění a lidského rozumu dobývají nových životních území. Prozkoumal kus lidské bídy, aby našel cestu k jeho vyléčení. Obohatil vědění lidstva o něm samém.

Život a instituce

Stultus:

Jak se vyučuje v SSSR dějepisu

„Známe jen jednu jedinou vědu, vědu dějin.“ K. Marx.

Bylo to tak. V dvacátých letech přišla do jisté třídy jedné z moskevských škol nová ředitelka. Třída byla náramně vzdělaná a intelektuálně blaseovaná. Vyznala se v mnoha vážných a důležitých otázkách, jako je hnutí chartistické v Anglii, cizí a domácí revoluce, a o leninismu mohl každý z nich mluvit, jako když bičem mrská. Byla, zkrátka, připravena na každou vědeckou přátelskou debatu — no, třebaš o agrární otázce, nebo takhle o saint-simonismu. „Tak,“ řekla nová ředitelka, „jak to máte se znalostmi? Musíme si o tom popovídat.“ — Pfff, pomyslíla si třída s povýšenou shovívavostí — kam se na nás hrabeš? A tu se stala věc naprosto neočekávaná. Ta osoba je přepadla náhle a zálučně. Položila nejdříve zřejmě nemístnou otázku: kdy byla v Rusku provedena soudní reforma?

Aniž se tím spokojila, tázala se dále stejně netaktně, která revoluce evropská v devatenáctém století zachvátila nejvíce zemí. Chtěla to vědět přesně na rok, prosím. Strkala prostě nos do všeho. Informovala se, co se čte v hodinách literatury, a když slyšela, že zrovna Shakespeare, chtěla dokonce vědět (kdo to kdy slyšel?), za jaké anglické královny dotyčný pán žil. Třída vyšla z tohoto křížového výsledku schlíplá a silně uražená. — Ta je vypečená — řekla si zamračeně a dívala se na budoucnost černě. Ředitelka však konstatovala znalosti všeobecně velmi nedostatečné. Od chvíle učila třídu znát historické události, velké sociální myslitele devatenáctého století, sovětskou ústavu a minulost, dávajíc dohromady s velkou pílí a prostotou osobní výklady a chudické pomůcky. Nosila do třídy knihy, předčítala, nechávala děti dělat výklady. A jestliže tato třída, dnes již dávno roztroušená po světě, něco ví o dějinách, vděčí za to jí.

Neměli však všichni štěstí mít dobrého pedagoga. V SSSR vyrostla celá generace mladých lidí, velmi málo gramotných — mezi jiným — v oboru historickém. Nebyly to jistě děti ani vesměs líné, ani rozhodně hloupé, jen zanedbané a nemilosrdně nepochávané místo faktů (a dřív než fakty) sociologickými schématy. Na sovětské škole se dějiny po leta nevyučovaly. Vyučují se však již nyní od několika let a tak tu pravděpodobně vbrzku budou stát dvě mladé sovětské generace, věkově si velmi blízké, z nichž jedna je o historickém dění velmi nepoučená, druhá však asi již dějepis znát bude.

O sovětské škole se psávalo a píše. Poukazuje se mnoho na její chyby, avšak málo pozornosti se věnuje, pokud vím, oněm velkým proměnám, které se odehrávaly v jejím systému vyučovacím. Historie vyučování dějin zaujímá v nich veliké místo, neboť na tomto poli bylo nejvíce změn a experimentů.

Na začátku.

Třeba jest si především pamatovat, že komunismus neuznává dějin objektivních a nestranických. Dějiny a jejich studium jsou mu zcela v shodě s celým jeho učením, politikou výpravou do minulosti. Proto se sovětské školství dalo tímto směrem hned po převratu říjnovém. Chtělo, pochopitelně, smazat co nejdříve v paměti lidí (a dětí obzvláště) vzpomínku na starý svět. K tomu nemohlo potřebovat starého dějepisu císařů, králů a velkých osobností. Avšak doba byla chaotická a mnoho jiných, pro stát mnohem naléhavějších otázek nebylo ještě rozřešeno. Nebylo jednoty ani v otázce „starých“ či „nových“ dějin. Všeobecně se může říci, že se začalo kompromisem. Od roku 1918 až asi do let 1920—21 se dějinám stále ještě vyučovalo (pokud se učilo vůbec). Jako nová složka však k nim bylo přidáno místy národohospodářství, místy dějiny sociálních hnutí a socialismu, místy jakási narychlo vyrobená komunistická vlastivěda. Učitel nebo profesor měl co dělat, aby doplnil svým výkladem staré učebnice.

Nebylo ani pedagogů, kteří by dovedli učit dle nových potřeb a přání. Jako výsledek této skutečnosti se začíná vyskytovat brzy názor, že raději žádné dějiny, než dějiny nekomunistické. Sám Lenin, mluvě r. 1922 na sjezdu strany o nutnosti převýchovy mladého pokolení, pravil:

„Vskutku — podle čeho se učí sociální vědám? Podle starého buržoasního šmejdu. To je hanba. A to se děje tehdy, když máme na sta marxistických literátů, kteří by mohli poskytnout učebnice pro všechny sociální otázky.“

Tak začalo být do dějin vkládáno postupně více stanovisko „veřejně sociální“, až konečně roku 1923 přišly nové marxistické školní učebnice dějin. Jak odpovídaly jeho představě na dějiny, povíme později. Jako vše, tvořené v prvních letech mladé republiky, byly i tyto vyučovací programy preradikalizovány. Škrtny fakticky dějepis. Místo něho byla zavedena vzpurná věda, nazvaná „obščestvověděnije“, čili nauka o společnosti. Nespoutaná chronologií, zabývající se otázkami sociálními, hospodářskými a politickými, byla, po pravdě řečeno, hodně impresionistická. Chtělo-li se v té době docílit toho, aby mládež zapomněla za každou cenu na minulost, již ani nepoznala, přispělo „obščestvověděnije“ k dosažení tohoto cíle velmi vydatně.

Návrat k dějepisu.

Ale již roku 1927, dlouho před oficiálním znovuzavedením dějin na školách, začínají se v sovětských historických kruzích debaty, a ozývají se hlasy ve prospěch dějepisu.

V podstatě neustávala debata o dějinách ani na chvíli. Komisariát osvěty se ještě nemůže rozhodnout k systematickému vyučování dějin, prý proto, že pak nebude mít co dělat na školách „obščestvověděnije“, a jeho se přece jen zatím nemůže zříci. Uplyne ještě mnoho vody a školou bez dějin

stačí projít asi ešte jedna dávka maturantů, než je učiněn prvni rozhodný krok. Strana začíná vážně reformovat školu od roku 1930. V řadě změn vyniká návrh, podaný komisariátem osvěty roku 1932, na zavedení všeobecných dějin jako samostatné vyučovací látky. Roku 1933 pak bylo navrženo vrátit se ke stabilním učebnicím, vlastně ty učebnice vytvořit, neboť se jich nedostávalo. Avšak nejdůležitějším bodem v dějinách dějepisu bylo známé vládní nařízení o školách z května 1934. Je to nařízení „O vyučování občanským dějinám na školách SSSR“. Má zajímavá a situaci dobře vystiňující místa. Práví:

„Místo vyučování občanských dějin v živé zajímavé podobě, s výkladem nejdůležitějších událostí a faktů v jejich chronologické posloupnosti, s charakteristikou historických činitelů, podávají se žákům abstraktní formule veřejně-hospodářských útvarů a zaměřuje se tudíž souvislý výklad občanských dějin s abstraktními sociologickými schématy.“

Tak byla oficiálně zaražena jednak ona fakty nepodložená „sociologická schémata“, jednak přibližnost a nepřesnost vyučování, neboť se nařizuje, že žáci si od této chvíle musí bezpodmínečně pamatovat

„nejdůležitější historické zjevy, historické činitele, chronologická data. Jen takové vyučování dějinám může zabezpečit nutnou přístupnost, názornost a konkrétnost historického materiálu a jenom tak je možný správný rozbor a správné shrnutí historických událostí, přivádějící žáka k marxistickému pojmání dějin.“

Jak vidět, byla cesta dějin od říjnového převratu až po poslední léta velmi pestrá. Přelom v žactvu, způsobený novými pravidly, byl jistě velmi prudký. Brzy po zmíněném nařízení o reformě škol napsali skvělí sovětské humoristé Ilf a Pěťrov příležitostnou povídku. Karikuje jako vždy nastalou situaci. Jedná se tu o konflikt mezi tátou-starým bolševikem a synem-starým pionýrem (12 let). Otec se pochopitelně zajímá o synkova studia, ale je drcen svým učeným dítětem. Ponecháváme slovo autorům:

- No tak, co je nového u vás ve třídě — ptal se.
- V žádné třídě, ve skupině — odpovídal syn. — Kolikrát jsem ti říkal, táto, že třída je pojem reakčně-feudální.
- Dobrá, dobrá. Ať je to tedy skupina. Čemu pak jste se ve skupině učili?
- Neučili jsme se, ale studovali. To bys už, zdá se mi, mohl vědět.
- Dobře, co jste prostudovali?
- Prostudovali jsme otázky vlivu lassallovství na zrod reformismu.

Není to ani tak zkarikováno, jak by se zdálo. Ilf a Pěťrov nepřetvářejí život, ale dovedou v něm najít věci neodolatelně komické. Než i otcům „starých pionýrů“ se dostalo zadosťučnění. V dotyčné povídce byla pomsta obzvláště krutá a sladká. Pionýrův táta přinesl domů číslo novin. Třímal je slavnostně v ruce. Bylo to v den, kdy bylo uveřejněno nařízení o školských reformách, o zavedení známek, a přejmenování bývalých skupin zase na třídy a o mnoha jiných nepřijemných věcech. Mohl se od této chvíle ptát, zkoušet, a býti přísný zase on. Mohl se ptát, kdo byla a kdy žila, jaký úřad zastávala Kateřina II. Mohl se nespokojit se synovou zmatenou a naučenou odpovědí, že Kateřina byla produktem své doby. A zahnat zmateného pionýra otázkou, jakým produktem byl tedy Jindřich Ptáčník.

Otec sovětského dějepisu.

Věc, kterou komunisté nejvíce vyčítali vědět buržoasní, byla objektivnost a nestrannost, jímž se dostávalo přízviska „falešné“. Neboť komunistickému historikovi, pro nějž dějiny byly jen politikou promítnutou do minulosti, byla — velmi logicky — nezaujatost chybou.

Podíváme se nyní, jak psali dějiny vědci sovětské, než nastal obrat, způsobený reformami. Za neomezeného vládců

autoritu na poli vědecko-historickém platil tehdy největší sovětský historik, dnes již nebožtík, M. Pokrovskij. Nyní, po jeho smrti, nepohlíží se již na jeho dílo jako na něco absolutně neomylného, ba i polemizuje se již se zesnulým učením z míst dost odpovědných, při čemž se mu nezřídky činí výčitky. On, nadšený fanatik a doktrinář, ještě v r. 1931, v době, kdy již nastával zřejmý obrat v myšlení, obrat, jež se nemohl přizpůsobit až do smrti, napsal tato slova: „Obzvláště buržoasní demokracie ve svém systému bulikování mas vypracovala tuto formuli „objektivních“ dějin, kteráto formule, bohužel, dodnes kalí zrak mnoha našich soudruhů.“ Takhle citovat z Pokrovského by se dalo do nekonečna. „Věc není v chronologii,“ říká Pokrovskij, docházející k názoru, že dějiny jsou jen a jen nástrojem třídního boje a že tudíž je nejen přípustné, nýbrž i nutné používat dějin tak, jak toho proletariát pro svou politiku potřebuje.

Myslím také, že se nemýlím, pojmenuji-li Pokrovského otcem myšlenky, své doby velmi rozšířené, že nastal konec veškeré vědecké práce individuální. Mluvil o tom mezi jiným r. 1928 v projevu ke kolegům, kteří oslavovali jeho šedesátiny. Odůvodňoval to jednak tvrzením, že moderní historik je postaven před takovou záplavu stále se hromadícího materiálu, že ho prostě nezvládne. Za druhé, říkal, že za volných a přátelských sovětských poměrů vědecké práce není třeba skrývat individuální materiál před jinými, jak to činili vědci dříve. Neboť kdyby se byl býval o něm zmínil, „byl by okamžitě přišel nějaký vážený kolega, ukradl by ten materiál a publikoval by jej pod svým jménem“. A tak si Pokrovskij nadšeně kreslí utopii budoucí zkollektivizované vědecké práce: „... myslím, že i budoucí historikové našeho proletariátu budou pravděpodobně nejspíše kolektivními, a když se bude někdy oslavovat jejich jubileum, vystoupí před vámi sbor, něco na způsob „Modré bluzy“, ale jistě nikoliv jednotlivců.“

Škola Pokrovského se vyznačuje též názorem, že se má na větší část světových dějin zapomenout jako na naprosto zbytečnou, a že je třeba obrátit vědecké zájmy převážně k přítomnosti. Žák Pokrovského, nyní již také nebožtík, M. Kovalenskij, se o tom vyjádřil velmi přímo.

„Myslím,“ napsal, „že z celého světového vývoje kultury musí být v nové škole probrány okamžiky takového významu, jako je přítomnost a primitivní kultura v jejich zvláště protikladných, tedy začátek kulturního vývoje lidstva, onen konec, k němuž se dospělo za našich dob, a ony základní chvíle na cestě tohoto vývoje, jakým byly feudalismus a kapitalismus... Vše ostatní z kursu dějin kultury, nevyjímaje ani Starý východ, Řecko, středověk, reformaci, humanismus, tatarský vpád, samozvanécké bouře atd. může být vyřazen z vlastní školní práce.“

Tento názor panoval velmi dlouho a snad ještě dnes se praktikuje někde na zapadlém venkově, kam nové proudy docházejí jen pomalu. Jisto je, že nadělal mnoho trhlín ve vědomostech žáků. Kovalenskému se snadno vyhazovalo. Když komisariát osvěty vydal r. 1933 oficiální referát o „Dějínách na střední škole“, založený na studiu školských poměrů, bylo na něm vidět katastrofální následky tohoto směru. Žáci neznali fakta, odpovídali zmateně.

Dnes mluví noví odpůrci Pokrovského hodně o tom, že jeho základní a neodpuštělnou chybou byl čistě národohospodářský názor na dějiny a že nadto periodisoval dějiny podle libovolných období, zevšeobecněných „hospodářských formací“.

Lenin a historie.

V Sovětském svazu jest zvykem, odvolávat se v každé zásadní otázce na tvůrce a vůdce komunismu a jejich názory kontrolovat. Ujijme této metody, abychom se přesvědčili, zda názory komunistických předáků se kryjí s názory sovětských historiků. Marx, jak patrně ze samotného názvu jeho učení, zakládal své poznání na prohloubeném studiu dějin,

a odvolával se na ně stále ve svých spisech a dopisech. Lenin historikem v pravém slova smyslu nikdy nebyl, ačkoliv v sovětské literatuře historické je několik statí, mluvících o něm jako o historikovi. Ale to už je takový národní zvyk, neboť výroky Leninovy o každém oboru lidské společnosti se pracně hledají, a ne jeden autor dnes jistě trpce lituje, že nelze napsat studii „Lenin padákovým skokanem“. Nicméně byl tento velký muž a politik tak úžasně sečtělý ve všech oborech, majících styčné body s jeho činností, a měl zároveň tak vyvinutý cit pro realitu a potřeby okamžiku, že nemohl nemít o otázce studia dějin svůj jasný názor. To nám také dokazuje to, co se po něm zachovalo roztroušeno v jeho sebraných spisech. Že by zavrhoval vše vytvořené před revolucí, není naprosto v jeho povaze. Naopak píše: „Proletářská kultura se musí zákonitě vyvíjeti z těch zásob vědomostí, které lidstvo vypracovalo pod útlakem kapitalistické společnosti, statkářské společnosti.“ Nepředstavoval si ani marxismus jako učení naprosto zaujaté proti každé objektivitě. Nevěřil ve spravedlivost proletářské revoluce a proletářské diktatury jistě méně, než kterýkoliv ze sovětských historiků. Avšak marxismus v jeho pojetí vypadá jinak než u nich. Jest mu „podivuhodným spojením naproste vědecké strízlivosti při analýze objektivního stavu věcí a objektivního chodu vývoje s revoluční tvorbou lidu, ale i osobnosti, skupin a stran“.

Avšak najdou se u něho i místa, navazující přímo na téma, jak se má psát. Ještě před válkou v jedné své polemicko-stranické stati, pojednávající o nedostatku dobré propagačně-populární literatury bolševické (poukazoval v ní rovněž na velkou konkurenci jiných politických stran v tomto oboru), připsal v poznámce pod čarou tato slova: „Vždyť jen ta populární literatura je dobrá, jen ta se hodí, která slouží po desetiletí. Neboť populární literatura jest řadou učebnic pro lid, a učebnice vykládají školské pravdy, které se nemění po celá půlstoletí.“ Nuže, Pokrovskij, vydává své zmíněné již „Ruské dějiny“, psal v předmluvě, že určuje svou knihu pro stejného hromadného čtenáře, pro jakého byla psána Bucharinova „Abeceda komunismu“. Nepředpokládá u čtenáře žádných předběžných historických znalostí, t. j. rovnou řečeno, nepředpokládá člověka, jehož „mozek je vykloubený školskými učebnicemi s jejich nesčíslnými králi a ministry...“ Je-li tomu tak, neodpovídá učebnice ani v nejmenším Leninovu pojetí populární knihy pro vzdělání lidu. Postrádá téměř vůbec dat všeobecně historických, zato však oplývá údaji, kolik dělníků pracovalo v ruských továrnách roku toho a toho, a kolik se v nich vyrábělo zboží. Ostatně zachoval se nám dopis Leninův k Pokrovskému, týkající se přímo oně knihy. Po nařízeních o vyučování dějin a nastalém obratu, citoval ten dopis každý, kdo nelenil, mezi jiným i Bucharin ve své polemice s mrtvým učencem. Po pravdě, Lenin děkuje Pokrovskému za zaslání knihy, píše, že mu blahopřeje, že se mu dějiny „neobyčejně líbily“ a že se „čtou s úžasným zájmem“. Po těchto četných poklonách přechází teprve Lenin k oně kritice, která se nyní v článcích s oblibou cituje. Jest nesporně velmi bystrá, taktní a jemná.

„Dovolím si jednu malou poznámku. Aby se stala (knih) učebnicí (a musí se jí stát), je jí třeba doplnit chronologickou tabulkou. Vysvětluji svou myšlenku; asi tak: I. Sloupec chronologie, 2. sloupec hodnocení buržoasního (krátce); sloupec hodnocení vašeho, marxistického s poukazem na stránku vaší knihy.

Studující musí znát i vaši knihu i tabulku, aby nebylo povrchnosti, aby se znala fakta, aby se učili srovnávat starou a novou vědu. Jaký je váš názor na tento doplněk?“

Jinými slovy, věcnému Leninovi padly hned do očí chyby knihy a v závěru dopisu prorocky formuloval všechny neřesti, které z podobného pojmání vědy později vzešly. To bylo psáno r. 1920. Kniha Pokrovského, vydaná r. 1922, má v zadu přiložené synchronistické tabulky. Ale vypadají tak, že

požadavek Lenina rozhodně nesplňují. Na příklad: „Rozkvět městské demokracie na jihozápadě a začátek demokratického hnutí na severu a severovýchodu. Druhá kijejská revoluce (III 3). Omezení nadvlády lichvářského kapitálu“ atd. Vědec nepochopil velkého státníka a zůstal při svém kusém pojetí dějin. Škody, natropené tím výchově, se začínají spravovat teprve nyní, tolik let po Leninově smrti.

Dnešní stav.

Dnes, když jsou kriticky rozebrány bludy staré školy, když je řečeno, že proletářská věda má být neobjektivnější na světě, začíná se vyučování dějin zase systematisovat. Je to zpečetěno květnovým nařízením 1934, které rozhodlo též o vydání nových dějepisných učebnic, ovšem majících v podrobnostech poněkud jinou periodisaci než učebnice evropské. Měly být hotovy v červnu 1935. Je jich pět: dějiny starověku, dějiny středověku, novověk, dějiny SSSR a novověké dějiny závislých a koloniálních zemí. Bylo rovněž ustanoveno pět skupin učenců k jich sestavení. V červnu téhož roku rozhodnuto o vyučování elementárních dějin SSSR na škole obecné. Podávají se návrhy na vzhled učebnic. Následuje jejich přísné odsouzení schválené vládou a stranou. Obzvláště přísné kritice jsou podrobeny dějiny SSSR a novověku. Tak to pokračuje až do konce ledna letošního roku, kdy se otázka zase vrací a uznává se, že každé další průtahy jsou nemožné. Ustanovuje se komise pro přepracování, prozkoumání a zlepšení napsaných již učebnic dějepisu. Komise má právo ustanovit nové vědecké skupiny pro tuto práci, po případě i vypsat cenu na nové učebnice, kdyby se ukázalo, že některé z hotových jsou naprosto nevhodné. K tomuto radikálnímu prostředku se skutečně sahá a letos v březnu se soutěž vypisuje (zase na elementární učebnici dějepisu SSSR, obsahující též krátký přehled všeobecných dějin). Tato soutěž, které se může zúčastnit každý, jak jednotlivec, tak více osob, má zajímavé podmínky a vskutku stachanovské tempo. Učebnice má být psána pro děti 10—12leté a vyhovovat jejich potřebám. Vysoké požadavky, na dějepis kladené, jsou tak všestranné a jejich vyplnění tak těžké, že snad ani 4 vypsané obrovské ceny (první 100 tisíc rublů) nebudou s to přimět někoho k práci tak úžasně složité. Pak má být učebnice — cituji doslova — „konkrétní a historicky pravdivá. Současné s tím má být její obsah jasný, zajímavý, umělecký a naprosto přístupný pro žáky uvedeného věku“. Nadto má mít vzaadu slovníček těžko pochopitelných a cizích slov. Když se k tomu ještě přidá, že učebnice mají být v soutěži odevzdány 1. června 1936 (mají tedy soutěžící zhruba asi 4 měsíce času) je vidět, jak je věc těžce proveditelná čistě technicky a jaká jest o učebnice nouze.

Co tedy vlastně dělali historikové od té doby, co se zase zavedl na sovětských školách dějepis? Proč uznali Stalin, Ždanov a Kirov ve svých „poznámkách“ jejich plán za špatný a co mu vyčítají? Co se týče dějin SSSR, stala se s nimi věc po pravdě kuriosní. Skupina učenců, která je sestavovala, připravila místo nich dějiny Ruska. Zdálo by se, že sovětská vláda trvá dosti dlouho, a že sovětská historikové, kteří tolik zamítají buržoasní dějiny, by měli zanechat předrevoluční imperialistické tradice. Ale v tomto případě se ukázali velmi zpátečnickými a jaksí zapomněli, že oficiálně již Ruska není, že je pouze největší republikou Sovětského svazu. Ale je také lehko říci: napište dějiny SSSR. Je tu nejen sedm velkých federativních republik, jsou tu nesčíslní národové a národové, teprve se probouzející a začínající žít svým dějinným životem. O jejich minulosti se ví pramálo. Tonula ve velkém moři nadvlády jednoho národa, a látka k ní se může pomalu začít a pracně sbírat teprve nyní. Dále se uvádí na pravou míru zápal historiků, dívajících se černě na každou dějinnou

událosť minulosti. Bylo jim tedy řečeno velmi důrazně, že marxismus-leninismus, přes veškeru svou dokonalost, se nemohl pěstovat po všechny časy a všude. Že, tudíž, je trochu nemístné mluvit o revoluci XI. století v Kijevské Rusi, zatím co to bylo povstání, že když se země ruská spojila a vytvořila místo řady drobných knížetství jednotný celek, je třeba na to pohlížet jako na fakt pro svou dobu a vývoj dějin kladný. Že konečně nelze zavrňovat historické osobnosti (jako na př. Minin a Požarský, kteří osvobodili Rus od nadvlády cizinců a anarchie) a každého historického dobrodruha, jakým byl bezpochyby Lži-Dimitrij, že nelze nazývat vůdcem selského povstání. A konečně: pryč s revoluční kožeností, nevěcností a špatným slohem, kterému nerozumí ani učitelové, natož žáci.

A tak podnikl tuhle žák jistě černigovské školy Duchvin (6. třída, tedy asi naše kvarta) složitou a hrdinskou cestu, mající k dějinám vztah jen všeobecně ilustrační. Na jeho štěstí odehrávala se tato pouť z Černigova do Londýna jen ve školním sešitě. Udělal to velice moudře tak: „z Černigova do Leningradu jel lodí (hrůzné podrobnosti této cesty neuvádím). Dále se vydává na „Londýnské jezero“, vjíždí do Finského zálivu, jede pak „Botanickým zálivem“ do Barenceva moře, objíždí kolem Norských ostrovů a přijíždí Atlantickým oceánem k východní straně Anglie.“ Aniž se tím spokojil, líčí dále, že Anglii patří „Irsko, Skotsko, Norsko a Velká Británie... a pět tisíc osamocených malých ostrovů.“ Podél Anglie, dle názoru tohoto perversního dítěte, se táhnou „Peninské Alpy“. Aby se aspoň na zpáteční cestě zbavil všech starostí, jede Duchvin z Londýna do Černigova vlakem a dívá se napjatě oknem, „aby nepřešel město Černigov“ (materiál Michajlova, I z v ě s t í j a).

Nechybí jen učebnice dějepisu, ale také pedagogové. Je jich málo. Pravda, v souvislosti s obnovením vyučování dějin, nařídilo se r. 1934, aby se na universitách moskevské a leningradské byly zase zřízeny „historické fakulty“. Na každou se mohlo zapsat 150 studentů, doba studia byla stanovena na pět let. Později zřízeny podobné fakulty i na jiných významnějších universitách. Ale tito noví pedagogové vystudují až za několik let. Ti, kteří dnes na středních školách učí, musí buď si vzpomenout na zapomenuté znalosti, nebo se prostě učit nanovo. O stavu učitelstva a profesorstva vůbec uvádí zajímavá data Michajlov. Platí ovšem jen pro Ukrajinu. „R. 1935 bylo revidováno 131.640 školních pracovníků Ukrajiny... Ukázalo se, že 30.280 učitelů mladších tříd (44%) mají nižší školy; 26.737 učitelů starších tříd (64,2%) nemají vysoké školy, a z nich 2.019 nemají ani střední školy.“ Tato nedbalost se vysvětluje stále vzrůstajícím počtem žactva a škol, jejichž potřeby osvěta ukojit nestačí. Vyrábějí se tedy narychlo profesori z lidí, nemajících k tomu dostatečné přípravy a odborné a vysoké školy pracují narychlo, propouštějí absolventy bez dostatečných znalostí. Aby se tomu odpomohlo, zřizují se pro učitele a profesory již vyučující tak zv. „kursy na vzdálenost“, na nichž se doučují. Ale to je, jak říká Michajlov, jen fikce, a obrovský počet učitelů-žáků existuje často jen v oficiálních statistikách Osvěty. „Roku 1935 přihlásilo se na konferenci... jen 8.000 posluchačů pedagogické školy a 7.100 posluchačů ústavů, což činí 43% zapsaných.“ Aby se těmto nedostatkům čelilo, bylo nařízením ze dne 10. dubna 1936 stanoveno pro učitele škol obecných odborné vzdělání středoškolské a pro učitele na střed-

ních školách vzdělání na pedagogickém ústavě nebo na universitě. Učitelé, kteří tohoto vzdělání nemají, musí složit do datečné zkoušky do 1. VIII. 1938.

Konečně nezavíňují vše jen mladí pedagogové, ale také zvůle místních orgánů osvěty, které s nimi házejí, jak chtějí. Tak uvádí Michajlov případ mladého absolventa fysiko-matematické fakulty, kterého poslali vyučovat dějiny. Chudák prodělal narychlo dodatečné kursy, a nyní učí „staré a středověké dějiny, dějiny národů SSSR, novověk a dějiny koloniálních národů.“ Naopak pak nutí mladého historika vyučovat přírodopis a matematiku. Výsledky mohou být velmi smutné.

Považuji za otrépané podávati anekdoty o nevzdělanosti sovětských školáků, jak se to často činí, aniž se poukázalo na celkovou situaci. Případ, který nyní uvedu z „Izvěstij“, 8. IV. 1936, může sloužit jen jako ilustrace nevzdělanosti učitelů velmi možné za takových podmínek a jejich neblahého vlivu na žáky. Otec žákyně 3. tř. Lidy Kuzminé našel v sešitu své dcerky záznam pod názvem „Otrokářství“. Hle, co tam stálo:

„Po Romanovcích začali Ruskem vládnout Švédové, kteří byli otrokáři. Tito Švédové, přepadávající Slované, dělali z nich otroky. V té době byl ještě silně vyvinut obchodní trh, na který se přiváželo mnoho otroků a obchodovali jimi o 95 kopějek laciněji, než se zvířetem. Obchodníci otroky se objevili, díky nashromáždění různými způsoby kapitálu, odtud se v Rusku z desátého století objevily třídy bohaté a chudé. Odtud se zjevila knížata, která se postavila v čelo chudých...“

A na jiném místě: „Počínaje XVII. stoletím, vládli pod jménem Romanovců vévodové. Romanovci vymřeli r. 1761 v osobě dcery Petra I., Alžběty, která neměla dětí.“ Ohromen touto úžasnou přesností a sdělením dcerky, že tohle je hodina dějepisu, a že to vše bylo nadiktováno učitelem Burcevem, vydal se zdrcený otec Lidin do školy. Požádal učitele, aby si sešit prohlédl. „Burcev opravil zčásti pravopisné chyby, ale většinu jich vynechal a nařídil Lidě, aby vše přepsala nanovo.“ „Izvěstija“ přináší ještě podrobnosti o tomto historikovi.

„V minulosti studující saratovské university, řídí nyní ve škole 3. třídu, vyučuje zeměpis a kreslení ve 4. a 5. třídách a vyučuje kromě toho matematice na sovětské stranické škole. K zastávání práce byl vyslán východosibiřským okresním oddělením lidové osvěty.“ Když se noviny po Burcevovi pozeptali u vedení školy, bylo jim vyhýbavě odpověděno, že je velmi zaměstnan a nemůže se na hodiny řádně připravit, že ho chtěli dát pryč již loni, ale nemohou najít zástupce.“ Ze své strany nenašel instruktor okresní osvěty lepší odpověď než to, že již loni prý navrhl, „aby se ve vyučování dějin ustalo, dokud nepřijdou program a učebnice“.

Tak to tedy leckde vypadá. Nezbyvá než čekat na výsledky stále vzrůstajícího nátlaku vlády na školství. Zatím však, aby čtenářům tohoto zdlouhavého článku nebylo smutno, zakončím jej posledním a — zaplať Pánbůh — optimističtějším citátem sovětské vědatorky Pankratové: „Sovětský svaz,“ píše, „jest jedinou zemí, v níž historické vzdělání má nejen vědecký podklad, ale i vývojové vyhlídky, neslýchané a nemožné v žádné z buržoasních zemí.“

JASNÉ ZŘENÍ – VKUSNÝ VZHLED!

Americké brýle Ful Vue

„OKULARIA“, PRAHA, Václavské nám. 57, nad Lützowovou

Jemný a vkusný dopisní papír

je spolehlivým průkazem dobrého vkusu a vybrané zdvořilosti. Pečujeme stále o to, abychom svým váženým zákazníkům posloužili papíry jakostně nejlepšími a decentně moderními. Zvolte si dopisní papír svého osobního vkusu z našeho obsáhlého vynikajícího výběru.

KAREL KELLNER, PRAHA, Václavské náměstí 61 – Dlouhá třída 17

Svět knih

Roč. 6. Číslo

KULTURNÍ ZPRAVODAJ 19

Josef Hora:

Z „MÁCHOVSKÝCH VARIACÍ“.

*Je mi, jak dech tvé úzkosti
by otrásal tu moji hrudi.
Dech zdivočelé radosti
tvých temných snů se ve mně
budí,*

*fantáry zrezavělých trub
se lesknou jásavě v mém uchu,
a bleskem rozčísnutý dub
se tetelí jak v chvíli duchů.*

*Rozhledno dávná! Míle mé!
Závratí let a vzdáleností!
Jarmilo! Hynku! Vileme!
Kostnice vzduchu, snů a kostí,*

*kdo žije víc? Já nebo vy?
Čas, jdoucí tělem mým, či vámi?
Svoboda výšek? Okovy,
jež země dole připíná mi?*

* Druhý zpěv z cyklu „Máchovské variace“.

POZNÁMKY

Vítězslav Nezval:

BEDŘICH VANIČEK*

Kdybychom hledali větu, kterou by měl být vysvětlěn základní po-

* Přetisk z nového čísla uměleckého měsíčníku „Život“, věnovaného z větší části tvorbě B. Vanička.

Spisovatel a žurnalismus

„Je-li žurnalismus dobrý pro spisovatele? Jistě ne. Tisk nám dal málo spisovatelů a tisíce jich ubil. Žurnalista si zvyká psát rychle a špatně, zvyká si mít o všem svůj názor a stává se polygrafem. Bezprostřední reportáž je vysilující. Představte si, že by abbé Prévost byl měl psát reportáž o odjezdu prostitutek na galeje.“

Paul Morand

stoj Bedřicha Vanička k umění, sotva bychom přešli bez zachvění dva Mallarméovy verše sonetu, jenž končí myšlenkou: „Příliš jasný smysl ruší tvou vágní poesii.“ Osamělá krása Vaničkových guašů a kreseb pramení z napětí mezi skutečným a možným, z napětí, okouzlujícího jak píseň včely. Tato píseň je za cenu letu, jenž oplodňuje vířící krupějí štětce jeho vlastní květy, tato píseň je za cenu ticha, které ji doprovází.

B. Vaniček definoval impresionismus jako vstup nervů do sféry malířství. Je impresionistou jen v tom smyslu, pokud nechápeme impresionismus formalisticky podle jistých vnějších znaků tak zvané impresionistické techniky, pokud mu rozumíme podle Vaničkovy definice, která objevuje sebe sama. Příroda

dochází ve Vaničkově díle ke zcela nepředvídanému sebepoznání jako nervová bytost, proměňující dýcháním své spektrum. Jedinečnost této interpretace dává Bedřichu Vaničkovi jeho výlučné místo v současném malířství.

Znovu zavírám oči, abych si představil bytosti z květů, jimiž jsou Vaničkovy akty. Na nich je patrné zvlášť ožehavě, jak je prost tento malíř jakékoliv konvence. Jsou-li na aktech malířů tak často „společná místa“ a jen „společná místa“ malířského umění a femesla, promítá do nich Bedřich Vaniček svou sensibilitu stejnou měrou, jak do subjektivních námětů. Objevuje tyto akty stejně nečekaně jako své náměty, stojí před nimi jako před krajinou, nebo před pamětí, aby je ztrácel, nalézal a znovu ztrácel ve prospěch konečného obrazu, který

je z nich už jen jako květ ze svého loňského odkvětu.

Skutečnost, malířova sensibilita a svět barev, to jsou tři dramatické hodnoty, z jejichž rozporu a přitažlivosti vzniká Vaničkův obraz, v němž se sjednocují tyto tři rozpojené světy v nový, lidštější. Vaničkovy umění dosahuje vždycky tuto jednotu jak jen možno harmonicky a nově. Vytváří ideální svět, jehož emocionalita mává rukou na skutečnost, aniž přesně víme, odjždí-li, či přijde-li se. Tento dvojitý stav, tento dvojitý postoj ke skutečnosti, jenž působí, že v obrazech Bedřicha Vanička není mrtvé stability, tato oscilace mezi subjektivním a objektivním, vědomým a tušeným, vířícím a ustáleným, tento stav snění, tak těžce uchopitelný, vědí za svou realizaci výjimečně umělecké a smyslové kultuře, s jejichž výšin se dopracovává Bedřich Vaniček své, po nikom neopakované prostoty. České soudobé malířství, doplněno vzácným a jemným uměním Bedřicha Vanička, dostává o polohu více. Tato poloha, dlouho postrádaná bytostmi, kterým je dáno milovat krásu v rozmanitosti, tato poloha, zanedbávaná před Vaničkem tak zcela, se neopírá o prudká manifestační úsilí ducha. Pramení z hypnosy, do které nás uvádějí oči květin a vonný průvan, jež po sobě zanechává soumrak na sklonku dne. Pramení z dlouhé meditace básníka, básníka bez výmluvnosti, básníka, jehož výmluvností je výmluvnost cikád. Nemohu znovu nemyslet při obrazech Bedřicha Vanička na mallarméovské tajemství. Tyto obrazy jsou vždy ony „hudebnice ticha“, které se nestarají o to, kdo v hrmotných večerech překrývá píseň.

*Nejhospodárněji pečujete
o své srdce léčbou v
lázních Poděbradech.*

FEUILLETON

Pawel Hulka-Laskowski:

VÁLKA S BANÁLNOSTÍ.*

Poslední kniha Karla Čapka „Válka s mloky“ je překvapením a sensací v nejlepším slova smyslu. Od jemné a pronikavé psychologie cyklu „Hordubal“, „Povětrň“ a „Obyčejný život“ vrací se autor k své první lásce, pesimistickému titanismu. Jeho „Krakatit“, „Továrna na absolutno“, dramata „Věc Makropulos“ a „R. U. R.“, „Boží muka“ a příbuzné věci jsou psychologickou a civilizační problematikou nejlepšího druhu. Autorova fantazie si tvoří prostředky, aby dobyla světa a vysvobodila člověka z pout bídy a smrti, ale jeho titani jsou posléze unavení svou mocí a neomezeným trváním života a všechno končí Salomounovým vanitas vanitatum.

Od tohoto kulturního pesimismu odbíhá někdy Čapek k subtilnímu humoru a detektivní problematice, jež se mu skvěle daří: Povídky

z jedné kapsy a Povídky z druhé kapsy — ale v podstatě je Čapek neúnavným hledačem cesty, jež vede k řešení záhad, když už ne života, tož aspoň některých tajemství lidské duše. Jeho trilogie byla jen dalším pokračováním toho, co bylo jádrem „Božích muk“ a podstatné části „Věci Makropulos“ či „Krakatitu“. Jeho čtenáři, čekající na nové knihy tohoto nejpoulnějšího českého spisovatele, byli nesmírně zvědaví, co asi přijde po psychologismu trilogie.

Nový román vzbuzuje zájem už názvem. „Válka s Mloky“, to je nezvyklý titul. V dobách, kdy válka je v Evropě pořád ještě tak aktuální, kdy politikové vši silou se snaží předvídat, kdo s kým, kdy a proti komu, vypravuje Čapek způsobem plným humoru a misty me-

lancholie o válce s mloky. Jací jsou to mloci a odkud se jich náhle tolik vzalo, že dochází až k válce s nimi?

Na první zbežný pohled je jeho válka s mloky zvěšeným vydáním „Továrny na absolutno“. Tento pojem je posílen ještě tím, že se v nové knize setkáváme s titánem kapitalismu G. H. Bondym, jenž v „Továrně na absolutno“ hraje rozhodující úlohu. Ale když se blíže seznámíme s obsahem knihy, postřehneme, že Čapek v ní vypoovídá válku rozbujelé banálnosti dnešní mnohostní kultury.

Je to kultura ne méně a ne více než právě mloků a vládné v ní vražedné schema, do nemožnosti otreklá fráze, vylbdlý konflikt, fenomenologie zbavená veškeré etiologie. Aby ukázal uboňost tohoto schema-

tismu, utíká Čapek daleko na svoje zamilované jižní moře a tam dává drsnému kapitánu Van Tochovi z holandské lodi „Kandong Bandong“ objevit druh ještěřů, nevelkých vzrůstem, ale ohromně — jak na ještěry! — inteligentních. Van Toch čilí správně česky Vantoch ochočuje tyto mloky, učí je odříkat perlorodky a shledává při celé své bodrosti starého pijáka piva, že jejich pomocí lze udělat ohromný obchod při lovení perel.

Starý přítel G. H. Bondy podnik financuje. Ukazuje se, že vodní mloci jsou skvělými staviteli, mnohem obratnějšími než bobři, a že v jižních hloubkách dovedou pro své vlastní potřeby budovat báječné hráze. Rodí se samozřejmě myšlenka, aby této skvělé pracovní síly bylo využito. Mloci se rychle množí, kapitalisti je pěstují a posléze se mloci stávají milionovými armádami, jež mají zastoupit člověka v boji s člověkem. Chápaví ještěři, náležitě vyzbrojení, stanou se pány světa a tu nastává nezbytost svět s nimi válku.

Taková je fabule, zajímavá už sama sebou, ale autor postupně vzbuzuje zájem čtenáře mnoha ironickými a satirickými akcenty. Názory učenců se samozřejmě, jako vždy-

ÚTULNOU A KRÁSNOU RODINNOU VILU
POSTAVÍ VÁM
Dřevostavby - J. Kolowrat
DIANABERK - PŘIMDA
Pražská kancelář: Praha II., Národní tř. 30

* Přetisk z polského literárního časopisu „Wiadomości literackie“.

NOVÝ ŽIVOT.

7. číslo uměleckého měsíčníku „Život“ přináší v textové části Mallarméovu prózu „Konflikt“, Feiglovu pozoruhodnou stať „O sběratelích a sběratelství“, studii „Tvar jako definice představy“, jejímž autorem je malíř B. Vaníček, o kterém zde má krátkou, ale básnicky hutnou a výstižnou charakteristiku Vítězslav Nezval, zastoupený ještě básní „Odpoledne bez paměti“ z jeho nové sbírky „Žena v množném čísle“. Překvapením je však dokonalá a jedinečná část obrazová, která přináší deset reprodukcí z tvorby malíře B. Vaníčka; a to tři reprodukcce jeho kreseb a 7 reprodukcí jeho gouachí. Mimo to je zde zastoupen reprodukcí svého oleje „Bílí černoši“, poctěného cenou Umělecké besedy, malíř František Tichý, jehož původní litografie „Skizza k bílým černochům“ je k celému nákladu připojena v celostránkové reprodukcce na barevném podkladě. Mimo malíře Vaníčka a Tichého je v tomto čísle zastoupen reprodukcemi dvou olejů ještě Martin Saleman. Číslo uzavírá bohatá rubrika poznámek na okraj současné kulturní politiky a uměleckého života.

EVROPA — JAKÁ JE.

Pod tímto názvem vyjde v nejbližších dnech kniha amerického žurnalisty Johna Gunthera, který je již 11 let dopisovatelem chicagského listu Daily News v Evropě. Kniha byla v celém anglosaském světě velmi všele přijata. Otiskujeme zde výňatek z posudku, který o ní napsal v londýnském Daily Telegraph, Harold Nicolson: „Pokládám tuto knihu za vážný příspěvek k poznání dneška. Guntherova kniha je tak zábavná, že by se mohla zdát frivolní; ale není frivolní vůbec. Je tak hutná, že by se mohla zdát povrchní; její povrchnost, mohu-li to tak říci, je jen na povrchu. Je tak osobní, že by se mohla zdát dramatisovanou; ale Gunther věří (a já s ním souhlasím), že v moderní Evropě osobnost a hospodářství jsou významnější než

politika. Nepokládám úsudky Guntherovy za pouhé projevy zkušenosti; myslím, že jsou založeny na závažných zásadách. Jeho kniha je tak vzrušující, že by se mohla zdát sensační: to souvisí s tím, že žijeme v sensační době. Kniha je pěkná, inteligentní, vyvážená a dobře informovaná. Je také svrchovaně časová, dá inteligentnímu čtenáři přesně ty informace o současných věcech, jichž potřebuje a kterých nemůže nabýt z žádného stejné poutavého pramene. Gunther vás svým vysvětlením současného dění uspokojí a nadto vám dává knihu, jež se čte jako román. Je to jedna z nejpoučnejších a zároveň nejpoutavějších knih, jakou jsem četl v posledních letech. Nemohu ji doporučit dost vřele.“

ČS. OBEC VĚDECKÁ A STUDIJNÍ ÚSTAV VE ZLÍNĚ.

Slavnostní otevření Studijního ústavu Tomáše Bati v neděli před Svátkem práce se zúčastnilo vedle řady známých představitelů kulturního, hospodářského a politického života v Československu také mnoho vysokoškolských profesorů v čele s rektory našeho vysokého učení. Tak mezi nimi byli: J. M. rektor Vondráček, prof. Vysoké školy technické v Brně, J. M. rektor Dobroslav Krejčí, profesor Masarykovy university, J. M. rektor Srnka, prof. Vysoké německé školy technické v Brně, J. M. rektor Glazunov, rektor Vysoké školy báňské v Příbrami, J. M. rektor Macek, prof. Vysoké školy zvěrolékařské v Brně a J. M. rektor Tichý, prof. Vysoké školy zemědělské v Brně.

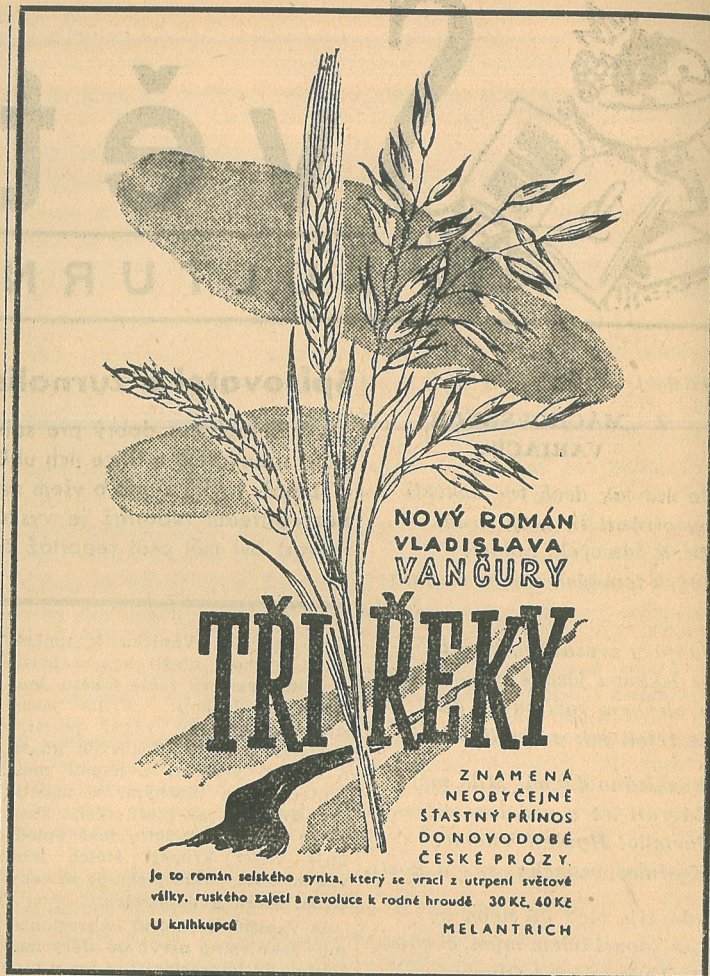
Za Masarykovu universitu vyslovil upřímnou radost ze založení lidové university ve Zlíně J. M. rektor Krejčí. Pravil, že věří, že i tato lidová universita bude podporovat universitní snahy, šířit vzdělání a obohacovat lidskost. J. M. rektor Vondráček prohlásil, že těší-li se technické školství z toho, že firma Baťa otvírá svůj nový výzkumný ústav, netěší se z toho jen proto, že ústav je novým dokladem zdatnosti firmy Baťa, nýbrž také proto, že tu vzniká zároveň nové středisko vědeckého badání a proto pozdravuje ve Studijním ústavu ve Zlíně novou sestru ústavů vysokoškolských. Prof. dr. Vojtěch Rosický zdůraznil ve své řeči, že za-

ložením ústavu se dostalo zejména uznání vysokoškolské práce vědecké a badatelské výrobní prakti a že se tu oceňuje její spolupráce na budování hospodářských hodnot národa a státu.

REDAKCI DOŠLE KNÍHY

Otto Strasser: Aufbau des deutschen Sozialismus. Druhé, přepracované a doplněné vydání s přílohou Hitlerova historického rozhovoru s drem Strasserem. Nakladatel Heinrich Grunov, Praha. Cena neuvěděna.

Dr. Ernst Kasztor: Militärinterquision in Ungarn 1934—35. 227 dní

živoucí mrtvolou. Náklad vlastní, cena neudána. Bývalý šéfredaktor bratislavského maďarského listu „A Reggel“, podává zde vylíčení svého případu. Za své cesty do Maďarska byl zatčen a obviněn, že jako Maďar ve službách Československa zrazuje svou vlast. Po skoro jednoletém věznění a mučení v Pešti byl čsl. vládou vyměněn za maďarské rukojmí.

K dnešnímu pražskému nákladu je přiložena příloha EVROPA — LLOYD, cestovní kancelář, Praha II., Washingtonova 3. Na svato-dušní svátky Vídeň—Dráždany—Lipsko—Gross—Glockner. Žádejte prospekty!

cky, rozcházejí, když jde o druh ještěra „Andrias Sencheri“. Ale náš mlok se přes tato mluví naučí mluvit a dokonce číst, a v tom bodě triumfuje ironické umění českého spisovatele. Jeho mloci opakují to, co četli, s takovou srdečnou prostotou, že v jejich podivných postavách velmi lehce poznáváme do nemožnosti zbanalisovanou současnou kulturu. Andrew Scheuzer přichází v zoologické zahrádě do oddělení plazů, aby prozkoumal záračného mloka.

— Jak víš, že se jmenuješ Andrias Scheuchzeri?
— Protože to tu mám napsáno.
— Umíš číst? Čteš často noviny?
— Ano, prosím. Denně, prosím.
— A oč se nejvíc zajímáš?
— O zprávy ze soudní síně, koňské dostihy a kopanou.
— Viděl jsi kopanou?
— Ne, pane.
— Nebo koně?
— Neviděl jsem, prosím.
— Proč tedy o tom čteš?
— Protože se o tom píše v novinách.
Rozhovor jako v Ollendorfu slav-

né paměti. Potom začíná zkoumáním inteligence ještěra Andrewa.

— Vyjmenujte, prosím, řeky v Anglii.
— Temže.
— A dále?
— Temže.
— Jiných neznáš? Kdo vládne v Anglii?
— King George. God bless him.
— Dobře, Andy. Kdo je největším anglickým spisovatelem?
— Kipling.
— Velmi dobře. Četl jsi něco z jeho děl?
— Ne. Jak se vám líbí Mae Westová?
— To se raději zeptáme my tebe. Co víš z anglických dějin?
— Znáám Jindřicha Osmého.
— Co o něm víš?
— Nejlepší film posledních let. Skvělá režie. Báječná podívaná.
— Viděl jsi jej?
— Neviděl. Chcete poznat Anglii? Kupte si Baby-Forda...
A tak dále.

Samozřejmě se do všeho míchá politika. Společnost národů. Velká

Britanie se uzavírá mlokům, Němci zbrojí mloky proti Britanii — Solche Erfolge haben nur die deutschen Molche! — pořádají se ankety o duši těchto moudrých ještěrů — motiv Francova „Ostrova tučňáků“ — a docházejí znamenité odpovědi. Toscanini nepřiznává mlokům duši, protože neznají hudby. Shaw praví: „Rozhodně nemají duše. V tom ohledu se podobají lidem.“ Mae Westová: „Vůbec nemají sexappealu. Proto také nemají duše.“ Jakýsi hakenkrajcler Huber soudí: „Ať jsou ještěři, jen ne marxisti!“ A André d'Artois praví: „Nechme stranou otázku duše, pokud jsem však mohl pozorovat, řekl bych, že se jim nedostává individualnosti. Zdájí se mi jeden jako druhý stejně pracovití, stejně schopní a — stejně bez výrazu. Slovem, uskučteňují jistý ideál současné civilizace, totiž průměrnost.“

K nejkrásnějším kapitolám patří vypravování českého buržoa, jenž potkal — ještěra-člověka na jakémsi ostrově. Mlok právě četl českou knihu a pustil se do hovoru o českých dějinách. Praví:

— Četl jsem o vaší porážce na Bílé hoře a o tristaletém otroctví v této knize. Musíte být na to své tristaleté otroctví velmi hrdí. Byly to velké doby...

— Těžké doby — odpovídá buržoa. Doby útisku a utrpení.

— A ůpěli jste, ptá se mlok.

— ůpěli a nevýslovně trpěli pod jařmem ukrutných podmanitelů.

— Jak jsem rád, že všechno je právě tak jako v mé knize!

Tyto banálnosti bere Čapek přímo z českého života, ačkoliv nejsou výhradně české.

Autor zaplétá do zajímavé fabule otázky sociální, sexuální, umělecké, filosofické a skoro na každém listě své kapitální knihy ukazuje, jak strašně byla zbanalisována naše hromadná civilizace, zbařená veškeré individuality, osvobozující a zachraňující z nudy a zoufalství. Čapek se posléze smiřuje s životem s podmínkou, že se může životu a lidským snahám smát od srdce a vypovědět válku všeobecně dnes vládnoucím — mlokům.